

IZVJEŠTAJ KRČKOG KOTARSKOG NAČELNIKA IVA VITEZIĆA OD 15. I 1935. GODINE

Bosiljka Janjatović — Petar Strčić

Poslije »rješenja jadranskog pitanja« pretvoren je otok Krk — najveći jadranski otok¹ — u granično područje². Ovakav položaj doveo je njegovu poljoprivredu, i uopće čitavu otočnu privredu, u 20-im godinama našeg stoljeća u nepovoljan položaj, posebno zbog ograničenog tržišta. Ova nova politička situacija upropastila je čitav niz malih poljoprivrednih proizvođača; tako su npr. prijevoznici i vlasnici malih brodova naročito osjećali posljedice ovih okolnosti³.

Prilike se nisu promijenile na bolje, već su se, naprotiv, pogoršale u drugom desetljeću postojanja prve zajedničke države Jugoslovena. To je bilo doba velike, svjetske ekonomske krize, koja je od 1930, odnosno od 1931. god. dalje⁴ zahvatila i područje Hrvatskog primorja, pa isto tako i otok Krk. Gospodarske su prilike ostale gotovo iste sve do kraja postojanja Kraljevine Jugoslavije⁵.

Kao pasivan kraj, otok Krk nije imao razvijenu ni poljoprivredu, a kamoli industriju. Čak je i razvoj turističkog dijela privrede bio u stagniranju ili čak laganom opadanju, iako su se prilike u Hrvatskom primorju tijekom 1933. god. počele u ponečem popravljati⁶; otok više nije mogao ostvariti rekordan broj turističkih noćenja iz 1929. godine⁷. Krk je jedva mogao prehraniti svojih 20.000 stanovnika, pa zbog toga nije bilo rijetko da su otočani odlazili na rad u inozemstvo ili u druge krajeve Jugoslavije.

Istodobno, ni političke prilike na otoku nisu mogle biti povoljne, kao što nisu, uostalom, bile ni u cijeloj Jugoslaviji. Vrijeme gospodarske krize skoro se poklapa sa trajanjem šestojanuarske diktature kralja Aleksandra⁸, kad je bio zabranjen svaki politički rad koji nije bio u duhu režima. pogotovo se to ticalo komunističke aktivnosti¹⁰.

U okviru ovakve situacije, o prilikama na otoku Krku vrlo plastično govori izvještaj što ga je krčki kotarski načelnik Ivo Vitezić^{10a} 15. siječnja 1935. god. uputio Kraljevskoj banskoj upravi Savske banovine, Upravno odeljenje u Zagrebu. Iako se ovdje formalno radi o prikazu života otoka samo tijekom 1934. godine, sreski je načelnik zapravo prikazao sta-

nje i u ranijim godinama; Vitezić je smatrao da tako treba učiniti, budući da je postao sreski načelnik na Krku tek u svibnju 1934. godine. Vitezić govori o nedaćama otoka kao da su konstantne; iz njegovog referata proizlazi da je otok bio neprekidno u teškom gospodarskom položaju. Osim ekonomskih prilika na otoku, Vitezić vrlo opširno prikazuje i političke, socijalne, školske i zdravstvene prilike, dotičući se različitih oblika društvenog i ekonomskog života otoka i otočana.

Iz Vitezićevog se izvještaja, ukratko, vidi da je administracija u kotaru loša; da su cestovne veze na otoku relativno dobre, ali se održavaju zahvaljujući samo »kuluku«^{10b} kojem je podvrgnuto stanovništvo; da su morske veze sa susjednim kopnom loše; da su obrt i trgovina slabo razvijeni; da nema brzih rezultata od ulaganja napora u razvoj turizma, koji bi mogao biti jedna od najvažnijih »privrednih grana na ovom otoku«; da je financijsko i gospodarsko stanje općina slabo; da su stvaranje nove državne granice i gospodarska kriza utjecali na teški ekonomski položaj stanovništva; da bi se stanje poljoprivrede — usprkos kraškom terenu — eventualno moglo popraviti, ali samo uz intervenciju države; da je slično i sa stanjem stočnog fonda; da se posvećuje slaba pažnja postojećim šumama i pošumljavanju krša i goleti, te sređivanju prilika i unapređivanju lova; da prosvjeta zaostaje itd, itd. Jedino što je Vitezić pohvalio u izvještaju bila je briga oko zdravlja otočana i — dobra žandarmerijska i druga nadzorna služba. Sreski je načelnik predložio i određene mjere pomoću kojih bi trebalo popraviti opće prilike na otoku.

Uglavnom, izvještaj sreskog načelnika otoka Krka pokazuje gotovo porazno stanje u kome se otok nalazio. To je ujedno porazna slika i cjelokupne višegodišnje diktature. Režim se, sudeći i prema izvještaju samoga Vitezića i prema njegovim prijedlozima, traženjima i zahtjevima, slabo brinuo da se popravi loše stanje otoka u gospodarskom i drugom pogledu. Međutim, čak ni javni radovi, čije je izvođenje predlagao sreski načelnik, ne bi mogli riješiti situaciju — već samo ublažiti nezaposlenost.

Istodobno bi se prema ovome Vitezićevom izvještaju moglo zaključiti da su političke prilike na otoku tekle povoljno, tačnije rečeno, uglavnom onako kako je to odgovaralo režimu. Tako npr. u »toku godine nije bilo nikakvih naročitih političkih pokreta i događaja«, a »narod je gušio se u suzama« kad je čuo da je vladar ubijen. Krčki je sreski načelnik stalno isticao lojalnost otočana prema režimu, međutim, on nije prikazao stvarno raspoloženje naroda. Naime, upravo zbog teškog ekonomskog položaja otoka svakim danom sve to više jačalo je nezadovoljstvo Bodula. Na Krku su već otprije djelovali napredni elementi i komunisti¹¹; upravo su se tijekom 1933. god. krčki komunisti počeli intenzivnije okupljati; pa počinju i s organiziranjem ćelija. Oni su, međutim, tijekom 1934. god. bili otkriveni¹², ali o tome sreski načelnik nije u ovom izvještaju napisao ni riječi! Iako je organizirani komunistički pokret na otoku Krku otkriven upravo za njegova načelnikovanja, pa je sam bio na čelu istražnog postupka protiv komunista, pomagača i simpatizera KPJ na Krku, Vitezić je čak istaknuo da su Krčani, zbog toga što su uglavnom seljaci, protiv

komunističkih ideja. Iako je snažan konzervatizam i dio negativnih tradicija bio živo prisutan, ipak je lojalnost otočana prema režimu koju ističe Vitezić, vjerojatno po dužnosti, bila zapravo lojalnost državnih činovnika — ali i to ne svih — prema vlasti o kojoj su oni prvenstveno materijalno ovisili. Ovu činjenicu treba istaknuti i zbog toga što je upravo krajem te godine, tj. 9. listopada 1934, ubijen u Marseilleu Aleksandar Karađorđević, pa još nije bilo ni isteklo vrijeme službene opće narodne žalosti koja je zbog ubojstva vladara bila proglašena; i Vitezićev je izvještaj obrubljen crnim okvirom. Tada je isticanje političke lojalnosti značilo da nema ni govora o eventualnoj promjeni režima.¹³

Izvještaj sreskog načelnika Iva Vitezića od 15. siječnja 1935, upravo zbog svoje opširnosti, samog svog sadržaja, osvjetljuje zaista malo poznato najnovije razdoblje u povijesti otoka Krka. Iako, kako je već spomenuto, svi podaci u izvještaju nisu pouzdani, ipak će njegovim objavljivanjem barem donekle biti ispunjena velika praznina u poznavanju Krka između dva rata.¹⁴

Spis se nalazi u Institutu za historiju radničkog pokreta Hrvatske u Zagrebu, Politička situacija, Periodski izvještaji 1934; izvornik je, pisan strojopisom, latinicom, a ima i žigove, vlastoručne potpise i parafe. Objavljujemo ga u cijelosti, bez intervencija u njegov sadržaj, osim na onim mjestima gdje se radi o očitoj grešci kod tipkanja.

Sresko načelstvo u Krku

dne 15. januara 1935.

Broj: 529-1935.

Predmet: Izvještaj o stanju uprave
u srezu krčkom za god. 1934.
Kraljevskoj banskoj upravi savske banovine
II.¹⁵ Upravnom odelenju

u

ZAGREBU

Na osnovu čl. 47¹⁶ Zakona o unutrašnjoj upravi podnosi se sledeći izvještaj o stanju uprave o ovome srezu za god. 1934.

I. Kancelarija sreskoga načelstva:

U mesecu maju usledila je promjena na položaju sreskog načelnika, jer je sreski načelnik Zoković Niko po potrebi premešten od ovog načelstva onome u Slavonski Brod, a sreski načelnik Vitezić Ive od načelstva Vinkovci k ovome sreskome načelstvu.¹⁷

Kod ovoga sreskoga načelstva službuju iz resora Ministarstva unutrašnjih poslova sledeći činovnici i namještenici:

1. Sreski pristav Poljac Leo u 8 grupi;
2. Upravno-kancelarij. činovnik Motika Josip u gr. 2. per. pov.

3. Zvaničnik Mužina Zvonko u 3 grupi;
4. Dnevničar zvaničnik Babić Anton,
5. Dnevničar-služitelj Kobal Ferdinand.

Sa ovim personalom nije moguće uredno i na vreme svršavati sve upravne i kancelarijske poslove. O tome je Kr. banskoj upravi već više puta izvešteno i zamoljeno, da se ovome nadležstvu pridijele još jedan upravno kancelarijski činovnik i jedan zvaničnik ili zvaničnik-dnevničar.

Kod ovoga sreza naime službuje upravno-kancelarijski činovnik Cazin Josip, koji se nalazi na bolovanju i koji je bio ovamo premešten na mesto odavle premeštenog upravno-kancelarijskog pripravnika Peroša Zvonimira. Cazin se je odmah kod nastupa službe prijavio bolesnim.

Kod ovog sreskog načelstva službuje i zvaničnica Virginija Zec-Mužina, koja se već skoro tri godine nalazi na bolovanju i za koju je u početku 1934. god. stavljen predlog za penzionisanje jer je — prema nalazu komisije, usled bolesti za rad nesposobna. Ona faktično već skoro tri godine ne dolazi u ured.

Potrebno bi bilo **odmah** prema ovdašnjim predlozima na mesto ovih bolesnika namestiti jednog činovnika i jednog zvaničnika.

Poslovi kancelarijski nalaze se u zaostatku i ne vode se u redu. Prema odredbi potpisanog radi se u ovom nadležstvu i preko uredovnih časova i to dva časa dnevno. I pored tog prekosatnog rada, ne može se posao svladati, a i ne radi se onako, kao bi trebalo.

Ovaj je srez dosti opsežan, a posao je ovde vrlo komplikovan i delikatan i to obzirom na državnu granicu,¹⁸ obzirom na činjenicu, da ovde u Krku imade znatan broj stranih državljana italijanskih optanata, te konačno obzirom na to, da je iz ovog sreza velika emigracija radnika, koji usled siromaštva ovog kraja putuju u inostranstvo radi traženja posla. Mnogi putuju u inostranstvo, a mnogo ih se vraća sa posla kući. Taj promet preko granice daje ovom nadležstvu mnogo posla, a taj se posao ima obavljati sa mnogo razumevanja i uz najveći oprez.

Napomenuto je već, da se posao ne obavlja na vreme i da se poslovi ne vrše propisno i tačno. Tako npr. nisu se spisi uvek na novo protokolirali, već su se u mnogo slučajeva adirali uz raniji spis. Kad se nebi tako radilo, nebi protokolista (koji vodi opšti delovodni protokol sa indeksom, kazneni delovodni protokol sa indeksom, traži i prilaže predspise, te ulaže spise u arhivu) dospio na vreme da posao svrši. On to i onako nije dospio, jer kazalo nije mogao do konca godine voditi.

Opšti je delovodni protokol zaprimio 13774 brojeva, a kazneni je zaprimio 2226 brojeva. Kad se nebi adiralo, bilo bi zaprimljeno još barem 6—8000 brojeva.

Prepis je vršio jedan jedini zvaničnik-dnevničar, a čistopisi nisu bili redovito sravnjivani, već je to činio samo kod važnijih spisa sam potpisani. Prepis je vrlo opsežan, jer kod ovoga sreza, pored dva pravna referenta (tj. šefa i pristava) službuju sanitetski, veterinarski, ekonomski, šumarski i školski referent.

Poverljivi delovodni protokol vodi sam šef, koji sam sve spise i rešava, a tih je bilo 3250 komada.

Da bi se uzmogao zavesti red i ekspeditivnost kancelarije neophodno je potrebno, da se ovome nadležstvu odmah dodeli potreban kancelarijski i pomoćni personal.

II. — Stanje javne bezbednosti: Stanje javne bezbednosti u god. 1934 u ovom srezu bilo je uglavnom vrlo povoljno. Ovaj srez broji preko 20.000 stanovnika. Stanovništvo je mirno i nije sklono počinjavanju krivičnih dela. Teža krivična dela uopšte nisu počinjavana, a ceo kriminalitet sastoji se u prestupima krađa, lakim telesnim ozledama, zlobnim odštetama tuđe imovine manjeg obima te ostalih prestupa manjeg značaja.

Istupnih dela počinjeno je u ovom srezu prošle godine oko 1000 slučajeva. Krivci su bili pronađeni i primerno kažnjeni. Kod ubiranja globa dolazi do poteškoća usled toga, što je većina ovdašnjeg stanovništva vrlo siromašnog stanja, jer su stanovnici većinom zemljoradnici sa vrlo malim imanjem, dok se ostali manji deo stanovništva bavi pomorstvom i ribarenjem, koje opet odbacuje male prihode.

Najveća poteškoća za ovo sresko načelstvo je kod ovršivanja kazna zatvora, jer ovo sresko načelstvo uopšte ne raspolaže uzama nego mora osuđenike upućivati u opštinske uze u Krku, a te uze ne odgovaraju ni higijenskim uslovima niti po svom obimu mogu primiti potreban broj uhapšenika, tako da se u ovom srezu usled toga kazne zatvora dosta sporo izvršavaju. Bila bi stoga krajnja potreba, da se nadležna vlast pobrine, da se zgradi ovog načelstva prigrade još prostorije, koje će se moći upotrebiti kao uze.¹⁹

Službu javne bezbednosti vrše u ovom srezu u glavnom žandarmi. Na otoku ima sedam žand. stanica (Aleksandrovo²⁰, Baška, Krk, Malinska, Omišalj, Dobrinj i Vrbnik) te dve stalne patrole (Glavotok i Šilo). Obzirom na formacijski broj žandarma u ovom srezu, isti mogu i vrše službu javne bezbednosti uspešno. Pored toga žandarmi usled pomanjkanja opštinskog redarstva vrše u svim sedištima ovopodručnih opština i mesnu policijsku službu. Od ovopodručnih opština imaju po dva redara samo opštine Krk, Aleksandrovo²¹ i Vrbnik, dok opštine Baška i Omišalj imaju po jednog, a opštine Dobrinj i Dubašnica uopšte nemaju redara. Te potonje dve općine nemaju redara s razloga, što su vrlo raštrkane (svaka ima oko 25 sela s vrlo malo kuća, a velikog su teritorija), a opština dobrinjska je pored toga u vrlo lošem finansijskom stanju. Redari, koliko postoje ovde, većinom su primitivni i može ih se upotrebljavati samo za lakše policijske poslove, dok se važnije stvari moraju poveravati žandarmima. Ali zato su redari pouzdane osobe i savesni u vršenju svoje službe.

Obzirom na opštu potrebu ovo će načelstvo pri donošenju opšt. budžeta svakako nastojati da se broj opšt. redara prema finans. mogućnostima poveća. Pored toga ima na području ovog sreza priličan broj ostalog zaprisegnutog osoblja, a koji imaju karakter javne straže (šumski

čuvari, lovopazitelji te poljari), tako da ovo načelstvo u slučaju potrebe pojačanja službe javne bezbednosti može uvek i brzo raspolagati s potrebnim brojem naoružanog ljudstva. Pored toga uveden je ovde i sistem noćnih seoskih straža.

Sve žandarmerijske stanice na otoku spojene su telefonom, tako mogu najhitnije primiti naređenja te podnositi izveštaje. Jedina manjkavost kod te službe je ta što stalne patrole u Šilu nema ni vlastitih prostorija ni telefona. Obzirom na to, da je Šilo glavni prelaz s kopna t. j. iz Crikvenice i ostalih gornjih krajeva i kao takovo mesto vrlo prometno, bilo bi od neophodne potrebe, da se žand. stanica iz Dobrinja premesti u Šilo ili ako ovo već nije moguće, da se barem stalnoj patroli u Šilu dade telefon.

III. — **Komunikacije, ceste i parobrodarske veze.** Na otoku postoje dve banov.²² ceste i to prva koja ide od Omišlja preko sv. Vida²³ na Krk te odavle na Aleksandrovo²⁴ i Bašku, a druga od Krka preko Krasa do Šila. Te se ceste nalaze u prilično dobrom stanju, jer se uzdržavaju ličnim radom (kulukom)²⁵. Pored toga postoje gotovo uz sva mesta opštinski putevi, koji se uzdržavaju javnim radovima i redovitom upotrebom narodne snage. Novi putevi grade se javnim radovima. Od neophodne potrebe bi bila izgradnja ceste Omišalj, Dobrinj, Vrbnik i Baška čime bi se pojednostavio i učinio praktičnijim promet na otoku, a ujedno bi to bilo važno i sa strategiskog gledišta. Na otoku postoje 2 autobusne linije i to Omišalj—Baška te Omišalj—Krk. Autobus dnevno sem nedelje polazi u 5 sati ujutro iz Baške te stiže preko Krka u Omišalj u 7 sati i hvata vezu na parobrod, koji iz Aleksandrova²⁶ polazi za Sušak. Iz Omišlja vraća se autobus dnevno sem nedelje u 15 sati, kada se onamo vrati parobrod iz Sušaka i stiže u Bašku oko 17 sati. Druga autobusna linija saobraća između Omišlja i Krka sredom i petkom polazi iz Omišlja u 8 sati ujutro, a vraća se iz Krka u 12, 30 minuta. Što se tiče parobrodarskih veza, iste su za ovaj otok vrlo nezgodne. Iz Aleksandrova²⁷ polazi dnevno **sem nedelje**²⁸ parobrod u 4 sata ujutro te tiče Krk, Malinsku i Omišalj, do čim se taj parobrod opet iz Sušaka vraća u 14 sati, a stiže u Aleksandrovo²⁹ u 18 sati. **To je jedina parobrodarska veza, koju Krk ima sa kopnom.**³⁰ Isto i još slabije stoji s parobrodarskim vezama Baška i Vrbnik. Ranijih godina postojala je i zimi turistička pruga Sušak—Dubrovnik te je parobrod, koji je nedeljom u 8 sati polazio iz Sušaka pre podne ticao Malinsku i Krk te u podne dalje prosleđivao put za Rab. Međutim tu je prugu Jadranska plovidba³¹ sa 1. X. 1934. ukinula. Tako je isto ukinula i prugu, koja je postojala u ljetu t. j. prugu Sušak—Omišalj—Malinska—Krk—Rab—Pag, koji je nedeljno dva puta tjedno saobraćala. Prema tomu vidljivo je, da Krk ima vrlo slabe komunikacije s kopnom, pa bi bilo od neophodne potrebe, da se i po zimi uvedu barem jedna od navedenih pruga i da pruga Aleksandrovo³²—Sušak saobraća i **nedeljom.**³³ Time bi Krk imao vezu s kopnom svaki dan, a isto tako bi imao i vezu s Rabom te ne bi morali ovdašnji putnici za Rab i dalje poći najprije na Sušak i tamo hvatati daljnji parobrod.

IV. — Obrt i trgovina: Na području ovog sreza postoje većinom trgovci i obrtnici s vrlo malim kapitalom i rade toliko, da prežive. Većih preduzeća uopšte nema. Postoje električne centrale u Omišlju, Krk (s Malinskom), Aleksandrovo³⁴ i Baški. Sve su to male centrale s velikim troškovima uzdržavanja, usled čega su i cene struji dosta visoke, što izaziva negodovanje među nekim delovima pučanstva. U promicanju turizma ove su centrale od velike važnosti.

U Aleksandrovu postoji jedna tvornica testenine te jedno brodogradilište u Aleksandrovu³⁵ i Krku i to sve samo za gradnju i popravak manjih brodova te dve stolarske radnje s motornim pilama, ali su to sve postrojenja manjeg značaja.

Na otoku se nalaze 3 filijale tvrtke »Bata«³⁶ (Baška, Aleksandrovo, Krk) koje usled svoje jeftine robe daju mnogo poteškoća ovd. postolarskim zanatlijama. Pored toga postoje na otoku tri potrošačke zadruge³⁷ (Aleksandrovo³⁸, Omišalj i Vrbnik). Sve te tri zadruge imaju i svoje vlastite mesnice, a ona u Omišlju i svoju pekarnu. Sva ta prava stekla su iste zadruge pre stupanja na snagu zakona o radnjama³⁹ te im se stoga kao stečena prava ne mogu oduzeti. Usled toga što su te zadruge oslobođene poreza, prodaju svoju robu jeftinije i time konkurišu ostalim trgovcima i zanatlijama, tako da su mnogi trgovci i zanatlije usled toga morali svoje radnje napustiti. Da se doskoči propadanju trgovaca i zanatlija, koji redovito plaćaju poreze i ostale dadžbine, ovo je načelstvo zavelo strogu kontrolu nad tim radnjama te se opazilo, da su se te zadruge koji puta ogrešile o propisu zakona o radnjama, jer su robu prodavale i nečlanovima. Usled ovakvih istupa bile su te zadruge primerno kažnjene te je ujedno i svaki puta bila podnesena i prijava Poreskoj upravi radi oporezovanja tih radnji, što mora da isledi kao posledica njihova ilegalnog rada.

U Krku postoji pored toga još i nabavljačka zadruga za drž. službenike.

Iz ovoga je dakle vidljivo, da je na otoku Krku trgovina kao i obrt slabo razvijen.

V. — Promet sa strancima i kupališta: Na otoku Krku ima 6 kupališta sa kupališnim poverenstvima (Omišalj, Malinska, Krk, Aleksandrovo⁴⁰, Baška i Vrbnik) te dve kupališne ekspoziture (Njivice i Šilo).

Najrazvijenije kupalište te koje po strancima biva najviše posećivano je Baška. Broj gostiju u tom kupalištu u glavnoj sezoni dostiže i 1000. Romantično je po svom položaju i ima lepu plažu, dok se oko uređivanja samog mesta mnogo i brzo radi.

Odmah iza Baške dolazi Malinska, gde broj posetilaca u glavnoj sezoni dostiže do 900. Također ima lepi položaj i dva lepo uređena kupališta.

Na trećem mestu bio bi Omišalj, koje se u zadnje vreme na samoj obali vrlo naglo razvija. Ima prekrasan položaj, more vrlo podesno za uređenje kupališta. Ima već veliki broj izgrađenih hotela najmodernijeg

komfora. Gradilišta na morskoj obali kupuju većinom naši državljani, i stranci (Česi te Švajcarci). Omišalj kao kupalište ima lepu budućnost.

Kupališta Krk i Aleksandrovo⁴¹ slabije se posećuju po strancima. Broj stranaca u tim kupalištima varira u glavnoj sezoni obično između 50—100. Razlog tomu je što ta mjesta još nisu dovoljno uređena, da prime veći broj stranaca. U Krku pored toga je običaj, da je nekadašnji najbolji hotel (hotel »Bosna«^{41a} na samom moru kraj kupališta) kupio pre nekoliko godina Središnji ured za osiguranje radnika u Zagrebu⁴² te ga upotrebljava kao oporavilište za svoje članove.

U Krku ima svega dva manja elegantna hotela i nekoliko primitivnijih gostiona. Aleksandrovo⁴³ se razvija te ima nade da će u budućnosti doći na viši stepen kao kupalište obzirom na svoj lepi položaj.

U Vrbniku je promet stranaca slab, jer nema nijednog hotela ni konačišta sem dve primitivne gostionice. Vrbnik ima vodovod. U Vrbnik dolaze većinom redoviti izletnici iz Crikvenice, Selca i Novoga te tamo ostavljaju ipak prilično novaca.

Posetioци ovog otoka sem naših državljana su većinom Česi i Austrijanci, a ima i Poljaka, Nemaca te Švajcaraca.

Usled klimatskih prilika prava sezona traje samo 3 meseca od početka juna do konca augusta što vrlo nepovoljno utiče na ovdašnje hoteljere, a tako isto i na ostale privrednike, jer veći deo godine uopšte ništa ne rade te im je zarada van toga vremena uopšte onemogućena.

Ovo načelstvo zajedno sa područnim kupališnim poverenstvima preduzima sve, što može da koristi razvoju turizma kao jedna od najvažnijih privrednih grana na ovom toku.

VI. — O političkim događajima:

Stanovnici su ovoga sreza u velikom dijelu seljaci i kao takovi nisu pristupačni komunističkim i drugim političko-razvratnim idejama.⁴⁴ Oni su trezveni, mirani i konzervativan elemenat, a narod je ovoga kraja poznat sa svoje radinosti, skromnosti i poštenja. Po nacionalitetu otok je napučen našim jugoslovenskim življem, koji u svakoj zgodi manifestuje svoje patriotske osjećaje i ljubav za Kralja i otačbinu.⁴⁵

Jedino u mestu Krku živi oko 1200 Italijana od kojih je 800 po prlici talijanskih optanata. Ovi potonji, razumije se, nisu odani nama, ali su — naročito u poslednje vreme, mirni i nisu davali povoda, da se protiv njima uređuje. Oni su podržavani i materijalno i moralno od njihovih nacionalnih i prosvetnih društava, a jednako tako i sa službene strane. Dobivaju sve moguće potpore, imadu svoje škole i uživaju sva prava, koja su im međunarodnim sporazumima u izobilju osigurana. Imadu prava na jednu i drugu stranu, a dužnosti gotovo da i nedaju. Sa ove se strane podupire svaki njihov pothvat na gospodarskom i privrednom polju. Naročite potpore i pogodnosti uživaju njihovi u Krku nastanjeni profesionalni ribari. Oni dobivaju pogonski materijal za njihove motorne ribarske brodove, oni i familije njihove žive u Krku po dinarskim cenama, a ribu izvoze i prodaju na Rijeci za talijanske lire.⁴⁶

Kako je rečeno naš je ovdašnji živalj patriotski jugoslavenski orijentiran i o tome svom patriotizmu daje izražaja svakom prilikom. Ovoga su leta ovuda prošli predstavnici naše Narodne skupštine na svom putu uz obalu, te im je ovdašnji narod priredio svečane i spontane manifestacije.

Svojim patriotskim osjećajima i dubokoj boli dao je ovdašnji narod izraza naročito onda kada se je ovdje nenadno raširila i čula strašna vest, da je zločinačka ruka oduzela život Našem Velikom Viteškom Kralju Aleksandru I Ujedinitelju. Narod je gušio se u suzama, staro i mlado, muškarci i žene. U našim je selima zavladała opća narodna žalost i tuga.⁴⁷

Opštinski su odbori spontano održali žalobne sednice, društva nacionalna i prosvjetna isto tako. Mnogi su pošli na doček smrtnih ostataka Velikog Kralja u Split, drugi su pošli u Zagreb i Beograd.⁴⁸

U toku godine nije bilo nikakvih naročitih političkih pokreta ni događaja.

VII. O opštinskim upravama i nadzoru nad njima:

Opštinske su uprave kod sviju područnih opština, kojih ima sedam, po zakonu organizovane.⁴⁹ Opštinski odbori redovito funkcionišu i udovoljavaju u granicama mogućnosti svojim dužnostima. U radu ovih nije bilo u toku godine većih trzavica. Kod nekih je opština došlo bilo prigodom minulih opštinskih izbora⁵⁰ do jačih borbi, koje su se međutim već stišale. Jedino postoje još veće trzavice kod općine Baška. Uzrok tome je taj, što je kod izbora u ovoj opštini pobijedila ona stranka (lista) na kojoj nije u dovoljnom broju odbornika zastupljeno samo mesto Baška, već su u većini zastupana sela. Mesto Baška je središte opštine, koje kao kupališno mesto imade znatan promet i radi toga opština dobiva svoj prihod u najvećem delu iz mesta Baška. Opština se sastoji iz više sela Juranđvor, Draga, Batomalj, St. Baška i t. d. a ta su sela posve primitivna i čisto seljačka, te iz tih sela opština prima neznatne prihode. Ovaj nerazmer u broju odbornika izazivlje u opštini stalne sukobe i trzavice, jer većina opštinskih odbornika ne shvaća uvek i ispravno interese samoga kupališnog mesta Baška.

U ovom se primjeru vidi nepraktičnost i nepodesnost ustanova našega novoga Zakona o opštinama prema kojima se zakonskim odredbama postavljaju kandidatske liste za celu upravnu opštinu i to bez obzira na to, dali su na listi razmjerno zastupana sva sela (ili sve porezne opštine)⁵¹. Prema tome bivaju birani opštinski odbori u kojima nisu srazmerno zastupana sva sela i svi posebni interesi prema njihovoj važnosti u opštinskoj zajednici. Može doći do takovih opšt. odbora u kojima nebi bila nikako zastupljena čitava sela, a i čitave porezne opštine.

Ukazuje se potreba, da se propisi Zakona o opštinama i to o izboru opštinskih odbora izmene onako, da se izbori provodaju po selima ili po poreznim opštinama.

Žestoke su bile borbe kod opštinskih izbora opštine Aleksandrovo⁵², gde su bile dve liste koje su bile skoro jednako jake. Pobijedila je ona lista, koju je nosio banovinski lekar g. Dr. Ilija Mažuran. On kao aktivni banovinski lekar uzadružene zdravstvene opštine nebi mogao po propisima Zakona o opštinama⁵³ da vrši istovremeno i dužnost predsednika opštine. To pitanje izazivlje još uvijek trzavice u opštini, jer njihovi protivnici traže, da ga Kr. banska uprava razreši dužnosti predsednika opštine. Ovome bi zahtevu trebalo što prije udovoljiti, jer toleriranje protuzakonitog vršenja službe predsednika opštine izazivlje za državnu upravu nepovoljne komentare.

Finansijsko i gospodarsko stanje područnih opština vrlo je slabo. Uzrok je tome u glavnom taj, što se vrlo slabo naplaćuju opštinske daće a naročito opštinski prirezi. Do god. 1933 nisu opštine same propisivale i naplaćivale opštinski prirez, već je za njih taj posao po propisima važećim u bivšoj pokrajini Istri⁵⁴ imala vršiti Poreska uprava u Krku. Pošto je Poreska uprava slabo naplaćivala opštinske prireze, to su opštine tražile, da se taj posao njima dodeli. Kr. banska uprava je to odredila i opštine su početkom 1933. god. preuzele na sebe propis i naplatu prireza. Međutim kod većine općina nisu postignuti bolji rezultati u ovojme poslu od onih, koje je postizavala Poreska uprava.

Razloga tome ima više, a ponajglavniji su sledeći: Poreska uprava nije kroz više godina zaključila propisovnike i nije prema tome mogla dati općinama podatke o stanju pretplata i zaostataka individualno za poreznike sa stanjem koncem god. 1932 god. Radi toga se ne može ustanoviti stanje duga za ranije godine. — Opštine su ali vrlo slabo naplatile i propise iz god. 1933 i 1934 a to radi toga, jer opštinski činovnici nisu vešti tome poslu, a opštine nemaju ni potrebnog pomoćnog personala za provođenje ovršnog postupka. Ovršni se postupak do nedavna nije uopće provodio. Tek u poslednje su vreme opštine započele ozbiljnije s tim poslom. Pored navedenih poteškoća oko propisa i naplata glavni razlog slabih uplata treba uzeti opću i tešku ekonomsku krizu,⁵⁵ koja je zahvatila ovaj i inače siromašan srez. Kriza je usled slabog roda vinograda, niskih cena agrarnim produktima, a i usled besposlice, koja vlada. Ovaj je srez gusto naseljen, a krševit je i kamenit, tako da ovo malo zemlje ne može da ni najoskudnije hrani stanovništvo otoka. Radi toga su ovdašnji seljaci u većem broju od uvek običavali sezonski odilaziti na rad u susjedna veća mesta i u trgovačke luke Rijeku, Trst a i u ratnu luku bivše države Pule gde bi uvijek našli uposlenja. Na poslu bi ostajali preko zime, te bi se na proljeće vraćali kući da obrade vinograda i posvršavaju poljske poslove. Pored toga mnogi su se za duže vreme iseljavali u Ameriku i druge prekomorske zemlje, gde bi radeći teške poslove i štedeći spremili i veće gotovine novca kojima bi izdržavali porodice i uredili svoja gospodarstva. Poslije rata prestala su posve putovanja na rad u Rijeku, Pulu i Trst, a iseljavanje je u prekomorske krajeve novim propisima svedeno na najmanju meru.

Ranije su seljaci ovoga sreza dobro prodavali svoje agrarne i stočarske proizvode naročito na Rijeci, a sada je to otpalo, obzirom na neprirodno povučenu državnu granicu.⁵⁶

Sve su to razlozi teškoj gospodarskoj krizi u kojoj živi ovdašnji i onako siromašni seljak, koji je glavni porezovnik i koji bi imao da uzdržava opštine. — Obzirom na tu tešku krizu nije moguće, da se naplate propisani opštinski prirezi, već se stalno gomilaju kod porezovnika veliki zaostaci a općina ne dobiva sredstva potrebna za podmirenje njenih obaveza i dužnosti.

Potpisani je obavio pregled poslovanja područnih opština te je izdao potrebne odredbe, da se sredi opštinska administracija i naročito, da se sredi posao oko propisivanja i naplate opštinskih prireza. — Opštinski će odbori donoseći statute na osnovu Zakona o opštinama predviditi potrebno i sistematizirati potrebna pomoćna službenička mjesta. Imade nade, da će se ovi poslovi u toku naredbe budgetske godine srediti.

Prigodom pregleda poslovanja ustanovljeno je kod većina općina da se administracija nalazi općenito u znatnom neredu te su izdane odredbe, da se sve dovede u red i normalno stanje. Veliki se nedostaci sastoje i u tome, što općine nemaju već za više godina sastavljene završne račune ili što se ti računi nisu sastavljeni po novim propisima i nisu dostavljeni na preispitanje i na razrešenje zato nadležnoj Mesnoj kontroli. I u tom su predmetu izdane odredbe, te se sada ti računi sastavljaju.

Gospodarstvo opština nije u redu i razumno vođeno, čemu je uzrokom donekle siromaštvo općina, ali i nespretnost i neupućenost nekih općinskih činovnika. Činovnici su općinski ispravni i ako nisu dosti u posao verzirani. Neki od njih nisu ni dorasli poslu i zahtevima, koji se sada na njih postavljaju.

Pronevera i zloropaba teže vrste nije bilo, samo su (...) neurednosti (...) ustanovljene kod opštinskog bilježnika Kirinčića Josipa kod opštine Dobrinj. Ovaj je činovnik službovao kod ove opštine od konca god. 1918.⁵⁸ One su burne godine u vreme prevrata stanovnici općine Dobrinj na javnoj skupštini na trgu održanoj skinuli sa položaja ondašnjeg definitivnog općinskog tajnika Nikolu Barbalića, koji je bio dosta omražen,⁵⁹ te su u općinu postavili Josipa Kirinčića, koji je i ako je svršio (...) nekoliko razreda gimnazije, bio posve nevješt u kancelarijskom poslu. On je tako vršio službu opć. tajnika bez pravog dekreta i bez formalnog zakonito donesenog zaključka opć. odbora uz neke prekide sve do početka godine 1930, kada ga je opć. odbor izabrao u definitivnom svojstvu. Isti je, bez ikakvog nadzora i bez direktnih uputa sa ikoje strane, vodio ured kako je znao i umio. Uslijed njegove (...) nespretnosti trpila je naravno i općina znatne štete. Kirinčić je međutim koncem ove godine podneo ostavku na položaj opštinskog bilježnika, te će se ovo mesto sada redovitim putem natječaja popuniti.⁶⁰ Novi će opštinski bilježnik imati dosti posla dok bude gospodarstvo općine sredio i administraciju opć. kancelarije bar donekle uredio.

Spomenuto je već, da su opštine ovoga sreza vrlo siromašne i one radi toga neće moći nikada da udovoljavaju svima zahtevima, koji se na

njih postavljaju. Opštine ovoga sreza trebalo bi da Država ili banovina⁶¹ odšteti donekle bar za troškove, koji im se nameću vršenjem poslova iz prenesenog delokruga.

Da bi ovdašnji porezovnici mogli udovoljavati svojim dužnostima prema državi, banovini i opštini trebalo bi dati im prilike zarade, jer ako bude ovakova besposlica i dalje trajala, oni neće moći da u mnogo slučajeva privrede ni toliko, koliko je potrebno za očuvanje gologa života.

Narodu bi se moglo pomoći jedino izvođenjem **većih javnih radova**⁶². Time bi se nezaposlenim pružila prilika zarade, a izgradnjom dobrih cesta, lukobrana, vodovoda, uređenjem bujica i t. d. stvorile bi se bolje prilike za život i privredu uopće, te bi se time unapredio promet sa strancima i trgovina i ovaj pasivni kraj postao bi aktivnim.

VIII. — O zdravstvu:

1) Opšte stanje zdravlja usprkos obilnih kiša za proleća i jeseni bilo je vrlo zadovoljavajuće, smrtnost je bila najmanja, otkad je ostrvo pripalo našoj državi.

Od zaraznih obolenja najrasprostranjenija bila je epidemija **Morbila**⁶³ preneti iz Italije isprva u Krku, odakle je zahvatila sve opštine, počela je u aprilu i ugasila se je tek u decembru. Može se reći da nije nijedno dete, koje još nije bilo preležalo tu bolest, ostalo pošteđeno. U drž. realnoj gimnaziji morala su se napustiti za 14 dana 2 razreda. Bolest je bila blage forme, no ipak je usled komplikacija umrlo troje dece. Zabeležilo se je 5 slučajeva difterije od kojih jedan smrtni i 5 slučajeva Erisipela⁶⁴, isto sa jednim smrtnim slučajem (novorođenče). Grip je vladao u I. tromjeseću, a Varicela⁶⁵ u I. i IV. tromjesečju.

Duševno obolenje je bilo 5 novih slučajeva. Od tuberkuloze prijavljeno je 43 slučaja, među kojima 25 smrtnih. Mere koje se preduzimaju protiv ove najvažnije socijalne bolesti, ograničavaju se na neprestano obučavanje obolelih i njihovih ukućana od strane lekara, ali stanovne prilike su u većim slučajevima takve da se teško može sprečavati prenošenje bolesti. Samo u podizanju standardna života leži spas, no baš tome se usprotivljuje opšta ekonomska kriza. Malarija i dalje tinja u južno-zapadnim predelima u toku godine prijavljeno je od strane lekara 38 oboljenja a dezinfektor izuzimao je krvi za analizu u 1035 sumnjivih slučajeva. Iz 1933 god. preostala 4 trahomatozona⁶⁶ i dalje su se lečila. Lekari su prijavili 5 slučajeva gonoreje i 1 Luesa. Od zmiije ujedeno je 1 lice u III. tromjesečju u Dobrinjskoj opštini. Rak je utvrđen u 8 slučajeva (2 smrtna). Alkoholizma, akutnog i hroničnog, bilo je 7 slučajeva.

2) Od nasilne smrti poginulo je 8 lica, i to samoubojstvom 2 (iz puške i trovanjem sirćetnom kiselinom) a nesrećnim slučajem 6 (3 padom, 2 izgorela i 1 ugljenim monoksidom).

3) U zdravstvenom osoblju bilo je u toliko promena, što su se doselila 3 privatna lekara (po 1 u Krku, Aleksandrovu⁶⁷ i Baški) tako da je pri kraju godine stanje bilo ovakovo: 1 državni lekar, 3 banovinska i

6 privatnih.⁶⁸ Ostala su 2 apotekara (u Krku i Baški).⁶⁹ Pridošao je 1 dentista-tehničar u Omišlju.⁷⁰ Ostao je 1 banovinski dezinfektor-zvaničnik. Pridošla je 1 privatna babica, tako da je pri kraju godine bilo 19 opštinskih i 2 privatna. Broj pregledača umrlih ostao je nepromenjen: 5 lekara i 19 lajika.

4) Zdravstveni zakoni primenjivali su se pravilno. U Krku je fabrici leda obustavljen rad, dok ne udesi odvođenje gasova na način, da ne naudi susedima. Kontrola svinjaca morala se je pooštriti.

b) Kupališta radila su uglavnom u julu i augustu. Posećivanje je bilo vrlo dobro u Baški i Malinskoj, dobro u Omišlju, a najgore u Krku i Aleksandrovu.⁷¹

c) Oporavilište Zagrebačkog OUZOR-a⁷² dejstvovalo je normalno od 21. marta do 30. novembra. Oporavilišta privatnih (stranih) ustanova u Baški i Malinskoj radila su kao i obično samo za vreme kupališne sezone.

d) Dve postojeće javne apoteke i dve priručne banovinskih lekara bile su uredne.

e) bolnica nema.

f) crkve njih 62 što većih što manjih nisu dale povoda higijenskim neprilikama. Škole i to 24 osnovne, 1 potpuna drž. realna gimnazija,⁷³ 2 građanske škole u Baški i Vrbniku, 2 ženske stručne škole u Krku i Baški i 5 dječjih zabavišta, osim zgrada za osnovu školu u Aleksandrovu⁷⁴ i Vrbniku, odgovarale su higijenskim zahtevima, podovi su bar jedamput uljani a zidovi u učionicama za vreme letnjeg raspusta okrečeni. Internat za žensku decu gimnazije u Krku još nije gotov.

Zgrada u kojoj je smeštena osnovna škola sa zabavištem i ženskom stručnom školom italijanske kolonije, ne odgovara svrsi, jer nijedna učionica nema dovoljno svetlosti.

g) Zatvori, 1 sudski i 6 opštinskih samo za nuždu odgovaraju.⁷⁵

h) Groblja 21 opštinsko, 1 konfesionalno i jedno neke privatne zajednice, dobro su uređena. Ono konfesionalno u Krasu snabdeven je sad i mrtvačnicom, a novo se groblje u Vrbniku počelo izgrađivati.

i) Radnje i to 38 mesarnica, 3 klaonice, 16 pekarnica, (2 prelazno 3 a na kraju godine 1) poslastičarnice, 120 (na kraju godine 114) sa životnim namirnicima, 8 fabrika soda-vode, 1 fabrika testa i 2 fabrike leda pod stalnom su bile nadzorom zvaničnih organa.

k) U Krku se je otvorila još jedna berbernica a i Vrbnik je konačno dobio svoju tako, da ih je pri kraju godine bilo 12. Dobro su uređene, infekcija od trihofitije je bilo manje.

l) Javni putevi stalno se popravljaju. Pijaće vode bilo je stalno u preteku. Omišalj, Dobrinj, Vrbnik i Baška imaju svoje vodovode, a ostale opštine služile su se izvozima, javnim bunarima i preko 1200 privatnih cisterna.

m) Javnih kuća nema.

n) Hoteli (21 u početku, 23 na kraju godine), pansioni (na početku 4, na kraju 2), gostionice (na početku 45, na kraju 41) krčme (na početku 5, u II. trom.⁷⁹, na kraju 3), bifei 3 i 1 kavana pod stalnom su bili kontrolom nadležnih organa i održavali su se u potpuno urednom stanju.

Potrošnja alkoholnih pića bila je 1582 l. manja nego li prošle godine.

o) Asanacija ograničavala se je na čišćenje lokava i umnoženje ribica *Gambusia*⁷⁷ u njih.

5) Sanitetsko policijska služba:

a) kalamljenje protiv velikih boginja izvršeno je u maju i junu rezultat je u nekoliko podbacio zbog nedovoljnih kredita.

b) Rekrutacija izvršena je leti kao i obično.

c) Lekari su dali svoja stručna mišljenja u 2 slučajeve teške, 16 slučajeva lake telesne povrede i u 6 drugih slučajeva.

d) Pregledavanje umrlih vršili su pod kontrolom sreskog sanit. referenta pravilno zvanični pregledači.

e) Nije bilo obdukcija ni ekshumacija.

f) u svrhu sprečavanja zaraznih bolesti preduzimane su uvek potrebne mere izolacije i dezinfekcije.

g) Niže sanitetsko osoblje bilo je pod stalnim nadzorom nadležnih lekara.

6) Lekari su održali 43 prosvetna predavanja.

7) Sanitetsko-policijskih prekršaja bilo je u 6 slučajeva, koji su kažnjeni novčano.

8) U srezu stajalo je u evidenciji:

a) umobolnih u početku 17 u zavodima, k tome pridošlo 5 a otpao 1, te je na kraju bilo 21, dok se je nalazilo kod svojih kuća 36 u početku a na kraju 35 (+ 2 — 3), b) kretena i blesavih u početku 36, a na kraju 37 (+ 2 — 1), c) gluhonemih 24 na početku, a na kraju 23 (— 1), d) slepih 16 u početku, a na kraju 14 (— 2), e) padavičavih 1 u zavodu, a kod kuće 18 u početku i 14 na kraju (+ 1 — 5), f) kronično bolesnih 18 u početku a 16 pri kraju (— 2).

IX. Stanje poljoprivrede:

1. Ratarstvo.

a) Žetva ozimih i jarih usjeva:

Na području sreza bila je žetva usjeva u ekonomskoj 1933/34 sledeća:

Pšenica	po ha	7 m. centi	9.791 met. centi	ukupno
Ječam	po ha	7 m. centi	6.793 met. centi	ukupno
Raž	po ha	6 m. centi	1.051 met. centi	ukupno
Kukuruz	po ha	6 m. centi	8.313 met. centi	ukupno
Grah	po ha	8 m. centi	1.135 met. centi	ukupno
Grašak	po ha	7 m. centi	741 met. centi	ukupno

Krompir	po ha	15 m. centi	15.125 met. centi	ukupno
Djetelina	po ha	15 m. centi	4.364 met. centi	ukupno
Luk	po ha	15 m. centi	834 met. centi	ukupno
Kupus	po ha	22 m. centi	900 met. centi	ukupno

Prema izloženom žetva je bila srednja. Ipak ova količina usjeva ni približno nije dostatna za prehranu pučanstva, nego se još uvažava godišnje oko 80 do 100 vagona ljudske hrane. Uzrok je tome pomanjkanje orače zemlje, pošto je cijeli teren tipa kraškog t. j. krševit i kamenit, a dobra volja dolaze samo kao rijetke oaze.

b) Livadarstvo:

Čitava površina pod livadama iznaša 266 Ha. Livade su sve prirodne dok vještačkih nema. Stanje livada nije dobro, jer im se od strane poljoprivrednika ne posvećuje dovoljno mara i pažnje. Livade se loše gnoje radi pomanjkanja stajskog gnoja, ne čiste se preko zime od mahovine, ne poravnavaju se krtičnjaci, a niti se zasejavaju boljim smjesama livadnih trava, radi čega i kvaliteta sijena nije najbolja.

Prinos sijena po ha bio je 6 met. centi a ukupni prinos iznosio je 1596 met. centi.

c) pašnjaci:

Sveukupna površina pod pašnjacima iznaša 21.421 Ha. Pašnjake sačinjava pretežni dio krš, te u ovakovom stanju nisu podesni za bolju ispašu krupne stoke. Pašu nešto bolje iskorišćuje sitna stoka (ovca i koza). Uz to svi ovi pašnjaci oskudijevaju na dobroj pitkoj vodi za napajanje stoke.

2) Vinogradarstvo:

Čitav površina pod vinogradima iznaša 2.587 Ha. Svi su vinogradi podignuti na američkoj podlozi, dok na domaćoj podlozi kao i direktora nema.

Prihod vina je bio minimalan t. j. 4 hl po Ha. Uzrok je tome taj, što je prošlog ljeta vreme bilo dosta kišovito, pa se pojavila bolest peronospera i gnjiloća, usled čega je prihod vinograda podbacio za 40—80%.

Tako za ovu godinu gotovo neće ni biti vina za prodaju osim u izuzetnim slučajevima i to samo u minimalnim količinama.

3) Voćarstvo:

Statistika voća u 1934 god. je sledeće:

Jabuka	866	komada	rodnih i mladih
Krušaka	3.743	"	"
Oraha	1.554	"	"
Smokava	44.464	"	"
Kestenja	353	"	"
Trešanja	3.056	"	"
Ostalog voća	2.665	"	"

Prihod voća bio je:

Jabuka	po stablu	3 kg.	ukupno	11 met.	centi
Krušaka	„	6 „	„	163 „	„
Oraha	„	8 „	„	64 „	„
Smokava	„	5 „	„	542 „	„
Kestenja	„	10 „	„	20 „	„
Trešanja	„	7 „	„	172 „	„
Ostalog voća	„	6 „	„	72 „	„

Prema izloženom rod je voćaka bio priličan, pošto su se razne bolesti pogotovo lisne uši na voćkama pojavile tek u izuzetnim slučajevima u nekim mestima kao u Omišlju i Dobrinju te nešto u Vrbniku.

Voćarstvo u ovom srezu vidno napreduje, jer se kod većine poljoprivrednika pokazao veliki interes za voćarstvo. Tako je u prošloj 1934. god. posađeno novih voćaka preko 3.000 kom. a i idućeg proljeća će se posaditi bar oko 1.000 komada voćnih sadnica.

Voćka se upotrebljuje najvećim dijelom u svežem stanju bilo za prodaju bilo u kućanstvu, malen dio se prerađuje u kompote a suši se samo smokva.

U području sreza tj. u Kanajtu kod Aleksandrova⁷⁸, nalazi se oveći banovski voćni i lozni rasadnik, koji godišnje proizvodi oko 10.000 mladih voćnih sadnica za razdavanje u narodu.

4) Maslinarstvo:

Maslinovih stabala ima u srezu 202.910 od čega je u god. 1933/34 dobiveno 1.379 Hl ulja. Ulje se ne izvaža, nego se troši u kućanstvu, a k tome se uvažava iz Primorske banovine oko 250 hl ulja godišnje.

5) Pčelarstvo:

Pčelarstvo je u ovom srezu prilično zastupljeno, ali se ono ne gaje racionalno osim u nekim redim slučajevima kod pojedinih boljih pčelara.

Košnica imade u srezu i to:

a) Pokretnih	332 komada
b) nepokretnih	688 „
c) mješovitih	10 „

Ukupno 1 030 komada

Od toga je dobiveno u 1934. god. meda i to:

a) od pokretnih košnica po komadu	5 kg	ukupno	1.660 kg
b) od nepokretnih „ „ „	3 „ „ „	„ „ „	2.064 „
c) od mješovitih „ „ „	8 „ „ „	„ „ „	80 „

ukupno 4.804 kg.

Voska je dobiveno 432 kg.

Kada bi se pčelarstvu posvetilo malo više pažnje, ono bi vrlo dobro uspijevalo i rentiralo bi se, pošto na otoku ima gotovo u svako doba godine dobre paše, a najglavnija je paša kadulja, od koje pčela pravi izvrstan med.

6) Stočarstvo:

Brojno stanje stoke:	
Konja svih vrsta	110 grla
Magaradi	705 „
Mazga i mula	153 „
Goveda	3 198 „
Svinja	2 240 „
Ovaca	34 503 „
Koza	2 587 „
Peradi	18 442 „

Od svih vrsta stoke najviše dolaze goveda. Goveče je skroz pasmine domaće (istarsko-bujske) koja je pasmina potpuno aklimatizirana ovdašnjim terenskim klimatskim i prehrambenim prilikama, a odlikuje se otpornošću protiv bolesti i klimatskih nepogoda, skromnošću u hranidbi te dobrim teglenjem. Krava daje razmerno malo mleka poprečno 5—8 litara dnevno ali zato dosta masno. Pošto ova pasmina potpuno odgovara ovdašnjim prilikama to su sreski poljoprivredni i veterinarski referent stali na stanovište, da se ova pasmina očuva na otoku izbegavajući svako križanje sa drugom kojom rasom.

Tako za ovu godinu licencirano 21 domaćih bikova (istarski) u rasplodne svrhe, što je dovoljno prema broju krava.

Ovce su na ovom otoku u velikom broju zastupane a i od velike su važnosti radi proizvodnje vune. Ovce su najvećim dijelom domaće pasmine, osim što u Baški imade malen broj križanih vlašičkih ovaca, koje su nastale od čiste vlašičke pasmine importirane iz Bosne u 1930. god.

7) Poljoprivredno zadrugarstvo:

Na području sreza postoje sledeće poljoprivredne zadruge:

- a) Vinogradarsko-vinarska zadruga u Vrbniku, Aleksandrovu i Baški.
- b) Ribarska zadruga u Krku, Aleksandrovu,⁷⁹ Staroj Baški, Malinskoj, Vrbniku, Omišlju i ribarsko udruženje u Šilu.
- c) Ovčarska zadruga u Baški.
- d) Mlekarska zadruga u Baški.

ad a) Vinarska zadruga u Vrbniku dobila je do sada oko 500.000 Din. na ime pripomoći državne i banovinske za izgradnju zadružnog podruma, koji je i izgradila, samo što još nije potpuno dovršen, nego bi za dovršenje istog trebalo još oko 100.000 Din. Poslovanje ove zadruge je dobro kao i poslovanja vinogradarsko-vinarske zadruge u Aleksandrovu, dok vinarska zadruga u Baški stoji gotovo pred stečajem, ako joj nadležne vlasti ne priteknu u pomoć sa izdašnom pripomoći, radi duga, koji iznosi circa 60.000 Din.

ad b) Ribarskim zadrugama trebalo bi dati izdašnije pripomoći radi nabavke potrebitog ribarskog alata i pribora kako bi što uspješnije mogle ribariti.

ad c) Stanje ovčarske zadruge je razmerno loše, jer zadruga nema potrebitog kapitala za uređenje pašnjačkih površina za svoje ovce kao i za izgradnju napajališta na pašnjacima.

ad d) mlekarska je zadruga u 1934 god. likvidirala.

8) Elementarne nepogode:

U god. 1934 nije bilo elementarnih nepogoda osim nešto tuče u području općine Dobrinj, koja je tamo naniela dosta štete.

Bolest je u jačoj mjeri napala vinograde i to peronospora i gnjiloća, od kojih je bolesti prihod vinograda podbacio od 40—80%.

9) Melioracije:

U ovom srezu nalaze se oveća kompleksna zemljišta, koja su gotovo čitavu godinu pod vodom. To je Omišaljsko polje i Velike Ponikve.

Da bi se ta zemljišta mogla privesti kulturi bezuvjetno je potrebno, da se provede melioracija tako, da se suvišna voda ocijedi tj. da ima svoj otok. Pošto su to naplavljene zemlje, dakle bogate hranivim sastojinama i duboke, to bi se isušanjem privelo kulturi oko 200 Ha najbolje zemlje na otoku.

Isto tako bi trebalo u Vrbničkom polju, gdje se nalaze najbolji vinogradi, rediti tako, da suvišna voda otiče u more, jer gotovo svake godine voda poplavi vinograde u Vrbničkom polju i to baš za vreme berbe ili tik pred berbu, čime pravi silne štete.

X. Veterinarstvo:

Sreski veterinar kod ovog načelstva jeste Dr. Vranić Mirko, koji vrši dužnost za cijeli otok Krk.

Javne ambulante nema, već obavlja privatnu praksu u svojoj privatnoj ambulanti. Posjeduje svoj privatni instrumentarij za malu praksu i primaljstvo, nadalje svoj mikroskop i napravu za rušenje životinja.

Kod sreskog načelstva se nalazi inventarisan »Instrumentarij za obavljanje razudbi«. Ne postoji mikroskop i pribor za bakteriološka istraživanja kao i za ustanovljenje metiljavosti.

2. Priplodna grla: (Konjogojstvo).

Na banovinskom dobru »Kanajt« upravne opštine Aleksandrovo⁸⁰ se nalazi banovinski pastuh-konj i dva pastuha-magarca. Kr. banska uprava je stavila u izgled smeštaj još daljnjih tri magarca pastuha i to po jedan za opšt. upravu Baška i dva za Dobrinj.

Kobila imade 75 komada a magarica 300 komada.

3. Zarazne bolesti: Za koje postoji obaveza prijavljivanja u prošloj godini nije bilo slučajeva niti motrenja a niti ustanovljenja koje od te vrsti zaraznih bolesti.

b) zarazne, invazione i druge bolesti, za koje ne postoji obaveza prijavljivanja. Od ovih je bolesti bilo motreno: Dizenterija je bila ustanovljena u 7 dvorišta na 25 janjadi, koja je sva uginula. Bolest je bila suzbijena raskužbom staja.

Echinokokoza je bila ustanovljena na klaonici na 88 goveda 65 ovaca. Goveda potiču većinom iz Like a ovca sa otoka Krka.

Distomatoza (Metiljavost) je bila ustanovljena u rano proljeće i to u Baški Dragi opštine Baška i to na 180 ovaca i janjadi, nadalje u mjestu Kornić opštine Aleksandrovo⁸¹ na 50 komada goveda i 280 komada ovaca i janjadi, nadalje u mjestima Sužan, Čičić, Klimno i Kras opštine Dobrinj. U svima je slučajevima pružena pomoć posredovanjem Kr. banske uprave, Poljoprivredno odeljenje, Veterinarski odsek u Zagrebu sa Distolom od tvornice »Kaštel« te je rezultat bio odličan. U 95% slučajeva usledilo je ozdravljenje.

Cysticerkokoza (Ikričavost, Bobičavost) je bila ustanovljena u mjestu Risika opštine Vrbnik i to u 14 slučajeva, a uzrok leži u smještaju svinja i zahodske jame. Zarazno pobacivanje i Golubačka mušica nije bila ni motrena ni ustanovljena.

Paratifus prasadi je bio ustanovljen u mjestima Dobrinj istoimene opštine, dalje u Krku, Korniću i Aleksadrovu, Vrbniku i u Baški Dragi opć. Baška. Bolest je unešena po trgovačkim svinjama iz prekomorskih krajeva. Pokušano je lečenje sa serumom protiv svinjske kuge sa 60% uspehom.

Inače je prošla godina bila za zdravlje domaće stoke vrlo dobra.

4. Klaonice: Na području sreza postoje samo javne klaonice u mjestima Krk, Baška, Omišalj dočim ostala sjedišta općina imadu privatne klaonice.

Klaonica Krk je sagrađena god. 1927 sa troškom od 139.063 Din nalazi se u dobrome stanju. Naprava za klanje goveda imade tri, što posve dostaje. Godišnje klanje iznosi goveda: 250 komada teladi 100 komada, janjadi 1000 komada a svinje 40 komada. Hladnjače nema. Vlasnik je klaonice opština sama, koja je dala svoje pravo u zakup. Pristojbe su klaoničke VRLO VELIKE⁸² i to: za govedo po kom. 100 Din. za tele 60 Din. za ovcu i kozu 10 Din. za janje i jare 5 Din. a za svinjče 60 Din. Ove takse poskupljuju životne namirnice animalnog poretla osetljivo. Za uzdržavanje klaonice stavljeno je u budžet godišnje 6000 Din. ali se to ne opaža. Laboratorij ne postoji a jednako niti pribor za pregledbu mesa. Pošto se nalazi klaonica tik uz more iscjeduju se izmetine i otpaci u more. Naročitih naprava za iskorišćavanje otpadaka nema. Prenos se mesa vrši putem kola obijena limom. Pregled stoke za klanje i mesa vrši uredovni veterinar a zamjenik mu je sreski sanitetski referent.

Klaonica Baška sagrađena je god. 1911 troškom od 33634 Din. nalazi se u dobrome stanju. Kolju se sve vrste pokoljne stoke. Naprave za klanje postoje tri koje posve dostaju. Godišnje klanje iznaša goveda 90 kom. teladi 60 kom. ovaca 700 kom. janjadi 1 600 koza i jaradi 60 kom. svinja 20 kom. Hladnjače nema. Vlasnik je klaonice opština sama, koja istu eks-

ploatiše. Klaoničke su pristojbe ove: za govedo po komadu 30 Din, svinjče 15 Din. telad 10 Din. ovce i koze 3 Din. janjad i jarad po 2 Din. za uzdržavanje klaoničkih prostorija je votirano u budžetu 3 000 Din. godišnje. Laboratorij ne postoji. Klaonica se nalazi tik uz more, a otpaci se ne iskorišćuju. Pregledač stoke je opšt.⁸³ redar.

Klaonica u Omišlju, sagrađena je god. 1927 sa troškom od 30.000 Din. Nalazi se u slabome stanju. Kolju se sve vrste pokoljne stoke. Naprava za klanje goveda je jedna što dostaje. Godišnje se kolje: goveda 140 komada, teladi 120 komada, ovaca 30 komada, junadi 500 komada, a svinja 25 komada. Hladnjače nema. Vlasnik je klaonice opština sama, koja klaonicu eksploatiše. Klaoničke su pristojbe ove: za govedo 50 Din. za tele i svinjčke 15 Din. ovca i koza po 2.50 Din. janje i jare po 1 Din. ovde je ujedno i zaračunata opšt. trošarina. Za uzdržavanje klaonice se stavlja godišnje u budžet 2000 Din. ali se čini da se ništa ne troši. Pregledavač stoke je opšt. redar.

U ostalim mjestima kolje se većinom kod kuće kod mesara. Upada u oči da velika ljetovališta Malinska i Aleksandrovo nemaju svojih javnih klaonica, makar da ima posjetnika godišnje od 1—1600 lica.

B) Pregled stoke za klanje i mesa namijenjenog javnoj potrošnji vrši se kako sledi: Krk, vrši sreski veterinar, Baška vrši opšt. redar, Omišalj opšt. redar, Aleksandrovo⁸⁴ opć. redar a pregledbene pristojbe ubire opšt. uprava sama a redar vrši tu dužnost u ime svojih beriva kao redar. To je anomalija. U Dobrinju vrši pregled opšt. lekar, u Dubašnici privatno nesposobljeno lice, makar da je u mestu banovinski lekar. U Vrbniku vrši dužnost privatno lice, za nuždu upućeno po sreskome veterinaru.

C) Pregled riba, rakova i školjki vrše se u svima središtima opštinskih uprava isti pregledači stoke za klanje, kojima je ustanovljena nagrada sa 1 Din. po kaseti; jedino opć.⁸⁵ Krk nije u tom pravcu ništa do sada poduzela i nije htela to pitanje rešiti.

D) Mljeka kontrola ne vrši nitko.

Parobrodarske utovarne i istovarne stanice jesu ove: Omišalj, Malinska, Krk, Aleksandrovo, Baška, Vrbnik i Šilo. Uvezeno je bilo iz tuzemstva:

Goveda	286 komada
Magaraca	2 „
Ovaca	212 „
Jaganjaca	2122 „
Svinja debelih	94 „
Svinja mršavih	314 „
Izvezeno u tuzemstvo:	
Goveda	6 „
Jaganjaca	300 „

Ovde treba spomenuti, da bi bilo potrebno za smještaj trgovačkih svinja koja budu uvažana na otok naročito mjesto i zgrada, koja bi tre-

bala biti providena betoniranim podom radi laglje provedbe desinfekcije. Nadalje bi trebalo prevažati svinje Kolima, da ne raznašaju zaraza.

6) Promet sa sirovinama: Izveženo je bilo u unutrašnjost govedih koža 12.110 kg Ovčih loža 8273 kg. Vune 4220 kg. Uveženo je bilo svežeg mesa 12.436 kg. Loja 310 kg.

7) Zimski poljoprivredni tečaj bio je održavan u mestu Kosići opšt. Krk za veterinarsku je struku bilo određeno samo 4 sata što je obzirom na zdravstveno stanje domaće stoke koliko i ništa. Predavanja su bila vršena svakim danom zgodom prigodom inih uredovanja dolazeći s narodom u dodir tako u Njivicama i Sv. Vidu opštine Omišalj, u Čižićima opštine Dobrinj, u Risiki opštine Vrbnik, u Bogovićima opštine Dubašnica, u Aleksandrovu,⁸⁶ u Baškoj Drazi opštine Baška. Predavanje je bilo glavni predmet svinjska kuga, ikričavost, metilj, odbrana od zaraznih bolesti, raskužba i cepljenje.

7) Strviništa poseduju skoro sva mjesta kao sedišta opšt. uprava ogradena su primitivno sa kamenim ogradama. Strvodera nema niti jedna opštinska uprava.

8) Predlozi: a) u pogledu tamanjenja zaraznih bolesti. Opštinske vlasti treba svako sumnjivo obolenje domaće stoke pravodobno prijaviti, a naročito svako uginuće. Opštinske vlasti treba da kontrolišu da bi vlasnici svoju uginulu stoku popisno ukopali.

Strviništa da uredi gde ih do sada nema. Opštinske vlasti treba da kontrolišu prevoz trgovačkih svinja dopremljenih iz prekomorskih krajeva, da se prevoz obavlja kolima a nikako pješice.

Opštinske vlasti trebaju podići ili ograditi neki prostor, koji mora bit betoniran radi provađanja raskužbe, gde se smeštavaju trgovačke svinje, kada se vrši javna prodaja istih. Sresko načelstvo predlaže Kr. banskoj upravi, neka bi se shodno odredilo, da se svinjske zarazne bolesti a naročito svinjska kuga ne unaša putem trgovačkih svinja na područje otoka. U tom bi slučaju imale biti sve svinje, koje se dopremaju na otok ako ne simultano a ono bar pasivno imunizovane, a to bi trebalo naznačiti na svakoj marvenoj uputnici.

b) U pogledu tamanjenja invazionih bolesti. Da bi se postepeno smanjio broj metiljavih ovaca trebalo bi javna napajališta kako bare i slična u okolini betonirati i time predusretati mogućnosti razvijanja puževa, koji su nosioci metiljavih ličinki.

U pogledu higijenskog držanja svinja te stavljanja zapreka širenju ikričavosti, bobičavosti (*Cysticercus*) valja održati shodne mjere, da se ne drže svinje u zahodskim jamama. Sve novogradnje imale bi biti providene posve zatvorenim zahodskim jamama, a sve ostale koje do sada postoje i služe kao zahodska jama i svinjac zajedno, da se postepeno izgrade i odvoje.

c) Pregledači stoke za klanje. U smislu postojećih propisa trebalo bi ovu važnu granu ishrane podvrći kontroli, kako je zakonom i predviđeno, ali se ne vrše radi kojekakvih izgovora kao n. pr. radi deficita opštinskog budžeta. U sedištima banovinskih i opštinskih lekara ima se ova

dužnost pregledbe bezuvetno povjeriti lekarima (gde nema veterinara) a po potrebi valja pozvati na saradnju i privatne lekare. Osobito se to ističe na kupališna i ljetovališna mesta kao n. pr. Omišalj, Malinsku, Aleksandrovo, Bašku i Vrbnik. Budući su sa vršenjem te dužnosti skopčani i honorari, koji pripadaju samo pregledaču, to otpada posebno kakovo budžetiranje, a dosadanji pregledači koji su ujedno i opšt. redari, neka bi rađe vršili savesno svoju dužnost.

d) Potreba bi bila uža saradnja veterinara sa narodom, zato se predlaže, da bi se omogućilo držanje veterinarskih predavanja i to barem tromjesečno jedamputa u sedištima opština te narod uputio u bit zaraznih bolesti, modernoj odbrani od istih putem imunizovanja te provođanja raskužbe. Jednako i o higijenskom držanju domaće stoke.

e) Štrojenje domaće stoke-muških rasplodnjaka, koji su za štrojenje određeni.

Predlaže se, radi jednolične provedbe u tom pravcu postojećih propisa, da se nabave Burdizzo klešta za provedbu nekrvnog strojenja i to iz opšt. veterinarskih zaklada, a koja bi klešta bila dio inventara sreskog verinara kod sreskog načelstva.

XI. — Šumarstvo

Iskorišćivanje šuma. Od 42.850 Ha ukupne površine krčkog sreza zapremaju šume 12.268 Ha. i to državne šume 105 ha nedržavne šume po naročitim javnim nadzorom 2 345 Ha sa 50 vlasnika do 9814 ha šuma privatnih maloposednika pripada 3 299 vlasnicima sa površinama ispod 5 ha i na 26 posjednika sa 5 do 10 ha šume.

Sve su to niske šume, koje se pomlađivaju i održavaju izbojima iz panja. Sječa se obavlja svakih 14 do 18 godina a drvo služi isključivo kao ogrev.

Te šume nadomještavaju ujedno i pašnjake brojnoj stoci, koja bi bez šumske paše naročito za vreme letnje suše i u zimsko doba iskapala od gladi. Obzirom na to da je stočarstvo za ovdašnjeg seljaka isto tako važna grana privrede kao i šumogojstvo — ako ne i važnija — nije moguće šumarsko gospodarstvo usmjeriti isključivo u pravcu što veće proizvodnje drvne mase kao i u ostalim krajevima Savske banovine.

Sječe su se u tim šumama i god. 1934 obavljale u smislu naredbe Kr.⁸⁷ banske uprave u Zagrebu od 15. IX 1930. broj 65. 779-III-1930 ostavljanjem 1/3 odnosno 1/2 drvne mase na panju, koji način sječe se ne može razgovarati s razloga što nije prilagođen prirodnim pa ni gospodarstvenim prilikama ovdašnjih krajeva, te stvara u narodu posve opravdano negodovanje.

Sječe u šumama pod javnim nadzorom obavljene su pod nadzorom poljara-lugara i prigodnom kontrolom ovdašnjeg podšumara. Istaknuti je da je kontrola sa strane šumskih organa, jako manjkava, jer kod velikog broja raštrkanih šumskih čestica nije moguće bez velikog gubitka vremena pregledati svaku šumu i na licu mjesta upućivati sjekače u

način kako se ima sječa obavljati. Kako ali potrajnost i napredak ovdašnjih niskih šuma zavisi baš o načinu sječe i o čuvanju mladih izbojnih šuma od popaše, ima se uzrok nazadovanju takovih šuma tražiti prije svega u neprikladnom načinu sječe i u nedostatnom čuvanju šuma prvih godina iza sječe.

Obzirom na mali broj slabo plaćenih šumskih čuvara rekrutiranih iz seljaštva, ima se svakako učiniti stalni nadzor ne samo šuma pod javnim nadzorom već i onih privatnika, da se narod uputi na uredno obavljanje sječe a ne da ostaju po sječinama visoki rascjepani panjevi koji ulaskom vode u drvo propadaju i gube izbojnu snagu i tako šume nazaduju.

Stručna šumska uprava.

Pitanje stručne uprave nedržavne šume pod naročitim javnim nadzorom nije još za ovo područje definitivno rešeno. Svi vlasnici tih šuma predložili su jednoglasni zaključak, da se obzirom na pasivno stanje ovih šuma odustane od postavljanja posebne stručne uprave na njihov teret ili da upravu preuzme koji od bližih državnih šumskih stručnjaka uz što manji honorar.

Loše finansijsko stanje — osobito upravnih općina i pojedinih sela — treba svakako uvažiti, ali sa gledišta naprednog šumskog gospodarenja je postavljanje stručne uprave baš za te šume najpotrebnije. Naročito šume upravnih općina i pojedinih sela nalaze se u jako derutnom stanju, te se rapidno pogoršavaju širenjem bezvrednih vrsta raznog grmlja i šumskog korova na štetu plemenitih vrsta šumskog drveća.

Za te šume je bezuvetno potrebiti, da se resurekcijom podsađivanjem, ograđivanjem i čuvanjem od stoke dovedu u ispravno stanje, ali iziskuje dosta vremena, mnogo promišljenog rada pa i mnogo novčanih žrtava. Ako se uzme u obzir, da baš općine i sela sa najvećim površinama takovih zakržljalih šuma danas nisu u stanju izdržavati ni dovoljan broj šumskih čuvara i ako njihova beriva iznose 20 do 80 Din. mjesečno, ostaje otvoreno pitanje od kuda će namaknuti sredstva za radove oko poboljšanja sadašnjeg stanja njihovih šuma i za uredan nadzor nad istima.

Pošumljavanje krša i goleti:

Radi ograničenih kredita pošumljavanje se je god. 1934 obavljalo samo u vidu parkiranja duž morske obale kupališnih mjesta.

Za ovo područje nije još započelo izlučivanje krša u svrhu pošumljavanja pa nema u tom pogledu još nikakvog plana ili osnove.

U šumskom rasadniku u Baški je god. 1934 uzgojeno 10.000 stablika raznih topola. Za uzgajanje ostalih sadnica i eksota u svrhu parkiranja i pošumljavanja uređen je tokom proljeća 1934. novi rasadnik u Malinskoj, ali je radi zakasnele sjetve sjeme slabo niklo tako da je tu uzgojeno samo oko 16.000 sadnica sefare, melije, akacije i nešto cedra.

Uređenje bujica: Na uređenju bujice Riječina kraj Bašćanske Drage radio je izravno odsek za bujičarstvo pa ovde nema podataka.⁸⁸

Šumarsko redarstvo

Broj prispjelih i procjenjenih prijava šumskih prekršaja je bio 38, a u svim slučajevima se radi o manjim prekršajima pašom ili sječom malih količina tankog drveta,

Borovi prela pojavio se je u borovim nasadima kraj Krka, Malinske i Vrbnika te je savio gnezda već u novembru ali su zbog toplog vremena gusjenice ostavljale zapretke sve do konca decembra tako da nije bilo moguće kidati zapretke već je to odgođeno za početak godine 1935. kada nastupe hladnja vremena.

Gubar pa i skakavci Barnitistis pojavili su se god. 1934. u znatno manjoj mjeri nego prošlih godina. Osim gubitka na prirastu šume nisu stradale od tih štetnika.

Personalija

Agende sreskog šumarskog referenta je za ovaj srez vodio sr. šumarski referent Ing. Nikola Šepić iz Raba.

Sreskom načelstvu u Krku dodijeljeni podšumar Vinko Novak obavljavo je šumarsku službu u kancelariji i na terenu po uputama šumarskog referenta iz Raba.

Radi slabih parobrodarskih veza i prezaposlenosti sreskog šum. referenta u rapskom srezu isti nije u stanju da češće uređuje u Krku a podšumar Novak radi poboljevanja i bez propisane stručne spremne ne može da udovoljava svim službenim dužnostima u kancelariji i na terenu opsežnog sreza.

Šumsko čuvarnu službu obavljaju i dalje nekvalifikovani poljari-lugari od kojih je propisani lugarski ispit položio Lukarić Niko iz Vrbnika već pred tri godine a god. 1934. ga je položio i Mrakovčić Martin iz Vrha dok svi ostali nemaju ni preduvjeta za pripust ispitu. Sposobne mlađe osobe uopće neće da se primaju te službe, radi premalene plate. Već pred tri godine ispitani lugar-poljar Lukarić Nikola iz Vrbnika, još danas prima mjesečnu platu od 50 Din. (pedeset) za obavljanje službe lugara i poljara. U koliko mogu takvi lugari obavljati svoju službu lako je razumljivo.

Rezolucija o rješavanju šumsko gospodarskog problema u kraškom području Savske banovine donešena na konferenciji održanoj god. 1930. u Zagrebu i naknadni zaključci konference agrarnih stručnjaka u Gospiću ističu činjenicu, da je napredak oblasti krša vezan i na unapređenje poljske privrede te da unutar toga rajona već na malim površinama mnogo različiti prirodni kao i opće ekonomski i socijalni faktori do danas nisu ni istraženi.

Od donošenja tih zaključaka stanje se do danas nije promjenilo; te se svi radovi na unapređenju šumarstva i dalje vode bez najpotrebitijih osnova. Za iskorišćivanje šuma propisan je dapače način sječe, koji ne samo da nije u skladu sa interesima pučanstva, nego stavlja u opasnost i potrajnost postojećih šuma. Takovome stanju stvari kriva je baš okolnost što ovdašnjem području specifični prirodni, ekonomski i socijalni faktori nisu poznati niti se proučavaju.

Da se što prije šumarska služba kao i šumsko gospodarstvo svedu na ispravnu bazu, treba da se za ovaj srez postavi jedan kvalifikovani šumarski stručnjak, koji bi prije svega imao proučiti ovde vladajuće prilike te izraditi stalan program daljnog rada. Isti bi mogao preuzeti i stručnu upravu za nedržavne šume pod javnim nadzorom, da se i to pitanje privede kraju.

Interesi turizma također zahtevaju, da se za ovaj srez postavi posebni kvalifikovani šumarski stručnjak kao šumarski referent, koji bi bio u stalnom kontaktu sa kupališnim povjerenstvima i općinama te vodio parkiranjem i pošumljavanjem povezane tehničke radove.

O lovu:

Kako novi Zakon o lovu⁸⁹ još nije stupio na snagu u broju i uređenju lovišta nije bilo promena: Ostalo je 7 opštinskih i 4 privatna (sopstvena) lovišta. U ovoj godini istekao je rok zakupa u 5 opštinskih lovišta, i to u Dobrinjskom, Dubašljanskom, Bašćanskom, Omišaljskom i Vrbničkom. Zakup dosadašnjeg zakupca po pristanku opštinskog odbora produžen je za daljih 6 godina. U Bašćanskoj i Vrbničkoj opštini stekli su licitacijom zakupno pravo fizička lica, tako da je posljednja anomalija, što su pravna lica (lovačka društva) držala zakup najzad likvidirana. Najgorčenija borba bila je oko zakupa Omišaljskog i Dobrinjskog lova, posle svih mogućih smicalica od strane pojedinih lovaca, lovačkog društva Omišaljskog pa čak i Omišaljske opštinske uprave, da se pojedinci nezakonito, bez licitacije, dočepaju prava lova, održana je na kraju redovna licitacija, na kojoj je stekao zakupno pravo Dr. Aleksandar Gorup, koji je imao velikih zasluga za unapređenje lova u toj opštini. U Dobrinju pak borili su se »domaći« protiv »stranaca« i dve interesne grupe tih »stranaca« (Crikveničana) međusobno. Pošto je prva licitacija od decembra 1933 usled uvažene žalbe poništena, održala se je druga, na kojoj je zakupno pravo ostalo na jednom »domaćem« trgovcu. Protiv ove licitacije uložena žalba je odbijena, ali građanska parnica između novog zakupca i jedne grupe Crikveničkih interesenata još nije dokončana.

Polučena zakupnina je, osim u Bašćanskoj i Vrbničkoj opštini, gde je neznatno uvećana, manja nego li dosadašnja, tako da ona za svih 7 opština iznosi 9 210 Din. prema 10 475 Din. dosada.

U svim lovištima postavljeni su zakleti čuvari lova ili zamenjeni novim. Oni vrše svoju dužnost manje ili više savesno, svakako ne u onoj meri kako bi to trebalo. Onaj stručni čuvar iz Omišaljskog lovišta, koji

je bio bogato nagrađivan, stupio je čak u ortakluk sa bespravnim lovcima, tako da je morao biti skinut s dužnosti.

Vlasnici ostrvca »Plavnik« ni u ovoj godini nisu postavili čuvara, niti platili banovinsku taksu, niti izvadili lovačke karte, stojeći na svom proizvolnom stanovištvu, da je Plavnik zverinjak. No pošto je Kr. banska uprava konačno odbacila njihovu žalbu, preduzeto je potrebno, da se pribavi poštovanje postojećih zakona i prema ovim renitentnim sopstvenicima privatnog lova italijanskog državljanstva.

Prinos od zečeva je bio vrlo dobar, ali jarebica bilo je još manje nego li prošle godine, jer je ova već treća godina što je u junu, kad one gnezde, kiša i hladno, te mladunci ugibaju.

Šljuka je međutim na kraju godine došlo više nego prošle godine.

Štete su i ove godine prijavljivane, no prijave nisu bile opravdane. U tom cilju išlo se je u susret zakupnicima produžujući lov na zečeve do 15. februara, ali broj u tom periodu ubijenih zečeva bilo je vrlo neznatno.

Po prvi put se ove godine mogao otvoriti lov na fazane u omišaljskom lovištu, gde su se usađeni parovi lepo razmnožili.

Lovačka društva, po jedno u svakoj opštini, i dalje postoje u glavnom radi toga, da njihovi članovi plate umanjenu banovinsku taksu na lovačke karte.

Lovačkih karata izdato je ove godine 102.

Lovskih krivica bilo bi 15 slučajeva novih, a dovršeno je 7 iz ranijih godina.

XIII. — Školstvo i narodno prosvjećivanje:

2) Drž. narodne škole: Prema brojnom stanju pučanstva školstvo u srezu krčkome je brojno vrlo dobro razvijeno. Ima 24 drž. mješovitih narodnih škola za 55 odeljenja. U 23 škole zavedena je potpuna četvero-razredna osnovna škola, jedino kod drž. narodne škole u Njivicama su tri razreda osnovne škole. Kod nijedne škole nije se razvila viša narodna škola u celosti, već samo u 18 škola ima po dva razreda više narodne škole, a u jednoj 1 razred, dok jedina škola u Njivicama ima četiri razreda više. Viša narodna škola sačinjava samo kod trih škola zasebne razrede, inače svuda kombinuje odeljenja sa razredima osnovne škole.

Narodnim školama priključeno je i 6 zabavišta, koja skupa broje osam odeljenja.

Još postoji jedna privatna italijanska osnovna škola, koja ima 5 odeljenja osn. škole i jedno odeljenje dječjeg zabavišta.

2) Snabdevanje i uzdržavanje škola. Sve državne narodne škole materijalno snabdevaju opštine. Baš zbog ovog razloga što za škole direktno mora da se brinu opštine, škole su vrlo slabo uzdržavane. Za slabo uzdržavanje škola nije toliko krivica s nerazumevanja opština za školstvo već su opštine u vrlo lošim ekonomskim prilikama. Napominjem da po ranijim zakonima u ovom kraju administracija kod uzdržavanja škola bila

je drukčija. Promjena po propisima Zak. o narodnim školama iz 1929⁹⁰ nastupila je baš u krizi te je vrlo teško priučiti općine da isplaćuju Mjes.⁹¹ školskim odborima propisne dvanajstine za uzdržavanje škola.

Usled pomanjkanja sredstava škole su vrlo slabo opskrbljene učilima. Ranije su malo učila imale, a ako je i što ostalo to je postalo ili neupotrebivo, ili nesavremeno. Sada nema govora o nabavkama novih nastavnih sredstava.

Najbolnije je pitanje izdržavanje škola ogrevom. Isto tako je i sa davnjem ogreva nastavnici. Naše su općine kako rekoh pasivne, a k tome nemaju na ovom svojem kršu šuma iz kojih bi namakli ogreva za škole. Baš radi ogreva vječno je natezanje između uprava škola i opština te se i događa da se s tih razmirica koješta propušta oko uzdržavanja škola.

Vrlo je nezgodno za opštine u ovom srezu što Ministarstvo prosvete u svojem rešenju od 26. X 1934. O. N. broj 45551 donša tumačenje §. 84 Zakona o narodnim školama gde izričito nalaže da općine na selu imaju da dadu ogrev i onim nastavnicima, koji ne uživaju stan u naravi⁹⁵. Po naše pasivne opštine ovo već se danas pokazalo neprovedivim, a k tome općine u nemogućnosti za uzdržavanje škola bez pripomoći države, omeću normalan rad u nastavi, jer nastavnik u razredu mora da se bori sa pomanjkanjem i nastavnih sredstava i pisacih potrebština.

21 je škola smješteno u općinskoj zgradi, a tri su u privatnim zgradama. Tri škole imaju stanove u naravi za sve nastavništvo, 7 ih imaju stan samo za upravitelja, a 13 ih nema uopće stana. U Dubašnici postoje dva učiteljska stana, koje su zauzeli općinski tajnik i banovinski lekar, te je žalba za rešenje ovog pitanja upućena Kr. banskoj upravi.

Imade više školskih zgrada, koje su u vrlo lošem stanju, odnosno niko ne odgovaraju svrsi kojoj su namenjene. Najpreča je pak potreba za podizanje školske zgrade u prvom redu u Garici, a onda u Skrpčićima. Garicu je dosta pomoć od 50.000 Din, ali ovo nedostaje, a općina Vrbnik kojoj ova škola pripada u nemogućnosti je da što predvidi u svojem predračunu za podignuće školske zgrade u Garici.

Privatnu talijansku školu u Krku uzdržava »Lega culturale italiana« u Krku.

2) Brojno stanje djece: Na početku školske 1934/35 god. brojno stanje djece u osnovnoj školi je $m/ž \ 944/835 = 1779$ đaka, a u višoj narodnoj školi $m/ž \ 263/250 = 513$ đaka. Sveukupno u celom srezu uškolano je $1 \ 207/1 \ 085 =$ dece.

Sva državna zabavišta pohađa $m/ž \ 207/176 = 363$ djece.

Po vjeri sva su deca rimokatolici osim $m/ž \ 3/4 =$ pravoslavni.

Po narodnosti sva su deca jugoslaveni.⁹³

Kod privatne italijanske škole broj dece iznaša $m/ž \ 80/61 = 141$ djak, a kod italijanskog dječjeg zabavišta $m/ž \ 28/26 = 54$ djece.

Pohađanje škola u cijelom srezu je vrlo dobro. Zdravlje djece kroz minulu godinu bilo je općenito dobro. Na jesen harale su dječje bolesti,

koje nisu prourokovale težih posledica. Usled bolesti u četiri škole bilo je prekida u obuci po 10 dana.

Općenit uspjeh u školama prama obavljenim revizijama rada pokazao se vrlo dobar.

4) Brojno stanje nastavnika. Kod državnih narodnih škola ovog sreza ima m/ž 25/27 = 52 nastavnika od tih m/ž 22/23 = 45 drž. činovnika 3/4 = 7 čin. pripravnika. Po vjeri 23/27 = 49 rimokatolika, a 1/1 = 2 pravoslavna, te 1/0 = 1 grkokatolika.

Kod zabavišta 6 je zabavilja. Od ovih 5 drž. čin. a 1 čin. pripravnik. Po vjeri sve su rimokatolikinje.

Svi nastavnici drž. narodnih škola su Jugoslaveni. Kod privatne italijanske škole nastavnika ima m/ž 4/1 = 5. Svi su vjere rimokatoličke, a državljanji italijanski. Jedna je zabavilja u italij. privatnom zabavištu, koja je također rimokatolička i državljanka italijanska.

Rad nastavnika u školi je prosječno vrlo dobar. Nastavnički pak rad van škole je dobar. Svi rade u prosvjetnim organizacijama u nacionalnom duhu, ali ipak još ne u onoj mjeri koliko se traži od drž. činovnika koji služi u pograničnom srezu.

U školama sreza krčkoga ima još 19 besplatnih veroučitelja svećenika. Vjeroučitelji svećenici su ili župnici ili kapelani pojedinih sela. Nijedan od pomenutih svećenika nije menovan u smislu §§ 2 Zakona o vjerskoj nastavi.⁹⁴

U ovom su srezu još dvije građanske škole u Baški i Vrbniku. U Baški i Krku je i po jedna zanatlijska ženska stručna škola. Krk ima još i potpunu drž. realnu gimnaziju.⁹⁵

6) Narodno prosvjeđivanje: Narodno prosvjeđivanje provada se u glavnom kroz nacionalna udruženja.

Brojno stanje prosvjetno kulturnih ustanova u ovoj godini povećano je za jednu narodnu čitaonicu. Danas ovaj srez broji 7 Sokolskih društava,⁹⁶ 2 sokolske čete, 2 odbora Jadranske straže,⁹⁷ i odbor Narodne odbrane,⁹⁸ 1 odbor Jugoslavenske matice,⁹⁹ 8 čitaonica, 3 Prosvjetna društva 1 Žensko društvo za potporu đaka, 1 Tamburaško društvo, te 1 Jugoslavensko učiteljsko udruženje. Od svih udruženja najaktivnija su Sokolska društva i ova igraju vidnu ulogu u nacionalnom vaspitanju naroda. Ova pak Sokolska društva rade u vrlo nepovoljnim prilikama, jer nemaju vlastitih domova. Ako i jest u kojem mestu koja podesnija prostorija, koja bi bila za vežbanje i sokolske priredbe, ovima se sokoli obično nemogu koristiti, jer njima upravljaju ili svećenici ili ljudi koji su pod utjecajem mjesnog svećenstva, koje na čelu sa svojim biskupom Dr. Srebrničem¹⁰⁰ vodi ogorčenu borbu protiv sokolstva uopće. I baš ova borba svećenstva uzrok je slabog odvijanja rada na narodnom prosvjeđivanju.

U gradu Krku i Italijani imaju svoje prosvjetno društvo »Lega culturale italijana«.

Za poboljšanje prosvjetnih prilika u srezu krčkome trebalo bi:

a) Nekoliko starijih nastavnica koje su već zrele za mirovinu penzionirati, tako Volarić J. Anku, učiteljicu u Vrbniku, Tadejević F. Katicu, učiteljicu u Dubašnici, Uravić N. Margaretu, i Pavačić M. Mariju, učiteljice iz Dobrinja. I ako su sve ove nastavnice dosad uvijek najsavjesnije radile i rade u školi, ipak su nesavremene, jer nisu više upotrebive za rad u narodnom prosvjećivanju. Za Vrbnik trebalo bi imenovati sposobnog mladog učitelja, koji bi kao načelnik vodio Sokol u Vrbniku inače je ovaj osuđen da se raspusti. Još treba imenovati i upravitelja za osnovnu školu u Bašćanskoj Dragi, gdje je mesto upražnjeno.

Kod razmještaja potrebito bi bilo iz Polja premestiti jednu nastavnicu, koju bi zamjenio muškarac, koji je upućen u zadrugarstvo. Ovaj bi ovde bio od velike koristi i u nacionalnom pogledu, jer selo Polje stoji u nacionalnom pogledu najgore na otoku. Ovo je najme selo pokvareno još iz partijskih vremena.¹⁰¹

b) izgradnja škole u Garici i Skrpčićima je neophodno potrebna. Inače treba proširiti školu u Dubašnici a popraviti onu u Milohnićima i u Aleksandrovu, jer su u derutnom stanju.

c) da se uzmogne nesmetano odvijati obuka trebalo bi da skrb. oko uzdržavanja škola barem u pasivnim krajevima, kao što je Krk pređe na banovinu ili državu.

XIII. Završetak:

Iz prednjeg se izvještaja vidi, da se je uprava na području ovog sreza u toku godine redovito odvijala i ako je trebalo boriti se sa najvećim poteškoćama.

Iz izvještaja se vidi, da je stanje u svim granama javnog života vrlo teško, a to radi toga, jer je ovo posve pasivan kraj, koji je bio u prijašnjoj državi mnogo zapušten i zanemaren. Uz to je nastupila opća kriza i besposlica, tako da je ovaj narod lišen mogućnosti zarade, jer je u velike otežano i ograničeno iseljavanje. Najveći je uzrok zlu taj, što je ovaj srez nezgodno povučenom državnim granicom otepljen od svojeg prijašnjeg tržišta od Rijeke.

Da se svemu tome doskoči potrebno je otvoriti veće javne radove za izgradnju potrebnih cesta i drugih komunikacija. Time će se narodu dati mogućnost zarade i ujedno će se razviti povoljne prilike za unapređenje prometa stranaca od kojega bi moglo biti velike posredne i neposredne koristi za ovaj kraj i za državu.

Sreski načelnik:

Ivo Vitezić

Načelnik sreza krčkog Krk¹⁰²

Kraljevska banska uprava Savske banovine Zagreb¹⁰³

UPRAVNO ODELENJE II

Primljeno: 6. II 1935

radna jedinica II., br. 1, registarski broj: 9632, Prilozi: srez, Obradivač: 6

Predmet: Izvještaj o stanju javne uprave za godinu 1934.

Zagreb, 14 februara 1935
Inspektorskom odeljku Kr. banske uprave

Z a g r e b

Molbom na nadležnost.

Po naredbi bana
Banski inspektor:
(Potpis nečitljiv, op. J. S.)

Ban Savske banovine Zagreb¹⁰⁴

Kraljevska banska uprava Savske banovine¹⁰⁵

UPRAVNO ODELENJE II. I. O.

Primljeno 18. februara 1935.

Registarski broj: 704, Prilozi: svez, Obrađivač: II

Zagreb 26. II 1935.
Uzeto na znanje
(Paraf nečitak, op. J. S.)

BILJEŠKE:

¹ Vidi u ovome svesku »Krčkogz bornika« bilješku Hrvoja Turka, *O površini otoka Krka*.

² Do 1918. god. otoci Krk, Rab i Pag pripadali su cislajtanijskom području monarhije Habsburgovaca; u okviru upravne razdiobe na administrativne jedinice (na koje su posebno bile podijeljene austrijske zemlje i posebno zemlje krune sv. Stjepana) Krk je s Cresom, Lošinjem i drugim susjednim manjim otocima pripadao upravnoj cjelini u kojoj je bila i Istra. Poslije prvog svjetskog rata Kraljevini SHS pripale su Kastavština i Grobinština, te područje od Sušaka na jug, zatim otoci Krk, Rab i Pag dok su Cres, Lošinj, Rijeka i Istra pripali Kraljevini Italiji. Usp. Dragovan Šepić, *Istra na Konferenciji mira (Talijanska okupacija Istre 1918. i istarski Hrvati)*. Zbornik Historijskog instituta JAZU 4, Zagreb 1961; Bogdan Krizman, *Narodno vijeće Slovenaca, Hrvata i Srba u Zagrebu i talijanska okupacija na Jadranu 1918. godine. Građa o vanjskoj politici predstojništva Narodnog vijeća SHS od 29. X do 1. XII 1918.* Anali Jadranskog instituta JAZU 1, Zagreb 1956; isti, *Građa o talijanskoj okupaciji Rijeke, Istre i Hrvatskog primorja 1918. godine. Iz spisa Narodnog vijeća Slovenaca, Hrvata i Srba u Državnom arhivu u Zagrebu.* Jadranski zbornik I, Rijeka—Pula 1956; Ferdo Čulinović, *Riječka država od Londonskog pakta i danuncijade do Rapalla i aneksije Italiji*, Zagreb 1953; Milan Marjanović, *Protiv okupatora. Akcija za izbacivanje Talijana iz naših krajeva 1920. godine.* Narodno sveučilište 2, Rijeka 1952; Ferdo Šišić, *Jadransko pitanje na Konferenciji mira.* Zbornik akata i dokumenata, Zagreb 1920; Vojislav Jovanović, *Rapallski ugovor 12. XI 1920.* Zbirka dokumenata. Jadranski institut KAZU, Zagreb 1950; Petar

Strčić, *Otok Krk 1918. Građa o Narodnim vijećima SHS i talijanskoj okupaciji 1918*. Historijski arhivi u Rijeci i Pazinu, posebno izdanje 1, Rijeka 1968.

³ Radojica F. Barbalić, *Pomorska privreda otoka Krka*. Krčki kalendar 1941, Zagreb 1941, str. 29.

⁴ Usp. Nikola Vučo, *Agrarna kriza u Jugoslaviji 1930—1934*, Beograd 1968; Sergije Dimitrijević, *Privredni razvitak Jugoslavije od 1918—1941. godine*. Enciklopedija Jugoslavije IV, Zagreb 1960, str. 638—651; isti, isto, Novi Sad 1962; Mijo Mirković, *Ekonomska historija Jugoslavije*, Zagreb 1958; *Punat u borbi. Dvadeset i pet godina rada organizacije Saveza komunista u Puntu na otoku Krku*. Punat 1960.

O prilikama na kraškom području održano je više konferencija, koje su ostale bez rezultata. Tako je npr. 14. i 15. X 1930. godine održana konferencija u banskim dvorima u Zagrebu, koja je donijela rezoluciju o rješavanju šumarsko-gospodarskih problema u kraškom području Savske banovine (Narodne novine, XCVI, 246, Zagreb 24. X 1930). U Gospiću je održana konferencija agronomskih stručnjaka 12, 13. i 14. I 1931. godine; na ovoj je konferenciji govoreno o mjerama za rad na unapređenju biljne proizvodnje kraškog područja Savske banovine, a posebno se raspravljalo o tome što bi se moglo uraditi za unapređenje poljoprivrede u primorskom rajonu s otočjem (Narodne novine, br. 23, Zagreb 28. I 1931).

⁵ Ivan Drpić, *Gospodarsko stanje otoka Krka*, Krčki kalendar 1938, Zagreb 1938; isti, *Pet hiljada suvišnih muževa i mladića na otoku Krku*. Krčki kalendar 1939, Zagreb 1939; Punat, n. dj.

⁶ *Almanah grada Sušaka*. Izdavači Toni Bognolo i Frano Violić, Sušak 1934, str. 170; Vinko Antić, *Turistički razvoj otoka Krka, Raba i Paga*. Radovi Instituta JAZU u Zadru 3, Zagreb 1957; Isti, *Pomorstvo i turizam*, Pomorski zbornik, Povodom 20-godišnjice Dana mornarice i pomorstva Jugoslavije 1942—1962, I, Institut za historijske nauke JAZU u Zadru, Zagreb 1962, str. 1308; isti, *Udio Jadrana u turističkom prometu Jugoslavije*. Pomorski zbornik Društva za proučavanje i unapređenje pomorstva Jugoslavije 1, Zadar 1963, str. 198 i 199.

⁷ Božo Frgačić, *Razvoj turizma na otoku Krku*. Jurina i Franina, Kalendar za 1969, Rijeka 1968, str. 128.

⁸ Vidi na više mjesta u predratnim »Krčkim kalendarima«.

⁹ Usp. Ljubo Boban, *Iz historije odnosa Mačeka i dvora u vrijeme šestojanuarske diktature: Odnosi do Oktroiranog Ustava od 3. IX 1931*. Historijski zbornik XVIII, Zagreb 1965; isti, isto: *Odnosi od septembarskog ustava do marsejskog atentata*. Zbornik Historijskog instituta Slavonije 4, Slavonski Brod 1966; isti, isto, *Odnosi od marsejskog atentata do petomajskih izbora*, isto izd., 3, 1965; isti, *Jedno pismo Sv. Pribičevića iz vremena šestojanuarskog režima*. Historijski zbornik XVIII, Zagreb 1965, isti, *Držanje srbijanskih opozicionih stranaka povodom Zagrebačkih punktacija (1931—1933)*. Historijski zbornik XV, Zagreb 1962; isti, *Zagrebačke punktacije, Istorija XX veka*, Zbornik radova IV, Institut društvenih nauka, Odeljenje za istorijske nauke, Beograd 1962; Ferdo Čulinović, *Jugoslavija između dva rata II*, Zagreb 1961; Todor Stojkov, *Opozicija u vreme šestojanuarske diktature 1929—1935*, Beograd 1969; isti, *Građanska opozicija i skupštinski izbori od 8. novembra 1931*. Istorija, navedeno izd.; Bogdan Krizman, *Osvrt na autobiografiju V. Mačeka*, Jugoslovenski istorijski časopis, III, 2, Beograd 1964; Ivan Ribar, *Politički zapisi II*, Beograd 1949; isti, *Iz moje političke saradnje*, Zagreb 1965; Svetozar Pribičević, *Diktatura kralja Aleksandra*, Beograd 1952; *Komunistički pokret i socijalistička revolucija u Hrvatskoj*, Institut za historiju radničkog pokreta Hrvatske, Zagreb 1969; *Pregled istorije Saveza komunista Jugoslavije*, Institut za izučavanje radničkog pokreta, Beograd 1963.

¹⁰ Tome je trebala poslužiti jedna od prvih mjera šestojanuarskog režima — poštreni Zakon o zaštiti javne bezbednosti poretka u Državi od 9. kolovoza

1921. godine (Zbornik radova, uredbi i naredbi, sv. III, br. 4—35, Zagreb, ožujak 1929, str. 290—296, ili Službene novine, br. 9, Beograd, 11. I 1929, str. 54—56; Zbornik, n. dj., str. 404—406, ili Službene novine, br. 54—XXIII, 6. III 1929). Novoosnovani (8. siječnja 1929.) Državni sud za zaštitu Države (Zbornik, n. dj., str. 306—308) i novi Krivični zakonik od 27. I 1929. (Zbornik, n. dj., sv. IV, br. 36—39, Zagreb, travanj 1929, str. 411—508, ili Službene novine, br. 33—XVI, 9. II 1929). Ovi i drugi zakonski propisi posebno su upotrebljeni protiv članova i pomagača KPJ.

^{10a} V. bilj. 17.

^{10b} V. bilj. 25.

¹¹ Punat, n. dj.; Ivan Galjanić, *Naše akcije na Krku*, U: Četrdeset godina Zbornik sećanja aktivista jugoslavenskog revolucionarnog pokreta, 2, 1929—1935, Beograd 1960; Petar Strčić, *Anton Kirinčić-Sobotić*, Novi list, XXI, 104, Rijeka, 6. i 7. V 1976, str. 8.

¹² Punat, n. dj.; I. Galjanić, *Naše*, n. dj.; P. Strčić, *Anton*, n. dj.; isti, *Ivan Barbalić*. U: Priključenje Istre Federalnoj Državi Hrvatske u Demokratskoj Federativnoj Jugoslaviji. Sjevernojadranski institut JAZU, Rijeka, 1968, str. 356—357; Bosiljka Janjatović — Petar Strčić, *O komunističkom pokretu na otoku Krku od 1929—1934. godine*, u rukopisu; isti, *Dva spisa državnog tužioca u Sušaku 1934. o članovima i simpatizerima KPJ*, Zbornik Centra za historiju radničkog pokreta i NOR-a Istre, Hrvatskog primorja i Gorskog kotara u Rijeci, u tisku; isti, *Ogulinski proces 1943*, u rukopisu.

¹³ Vidi bilj. 9.

¹⁴ Nema mnogo više literature o Krku između dva rata nego što smo naveli u bilješkama uz ovaj članak.

¹⁵ Rukopisom, tintom, dodano: /1.

¹⁶ Član 47 glasi: »1. Sreski načelnik je dužan da pribeležava sve značajne pojave ekonomskog, kulturnog i socijalnog života u srezu, da ih temeljito proučava i sa lokalnim faktorima raspravlja i da pribira potrebne podatke za pravilnu ocenu istih. Na osnovu toga podnosiće početkom svake godine banu iscrpan izveštaj o opštem stanju svoga područja i predložiti po saslušanju interesovanih samouprava mere za uklanjanje smetnji, koje sprečavaju zdrav razvitak, kao i učiniti predloge za poboljšanje opštih uslova za napredovanje sreza odnosno pojedinih opština, a isto tako kadgod je potrebno podnosiće po prednjem i povremene ili pojedinačne izveštaje.

2. Sreski načelnik će posvetiti punu pažnju i svima pojavama, koje se odnose na postojeći društveni i pravni red, ispitati njihove uzroke i otklanjati svima sredstvima sve, što bi remetilo taj poredak. O svemu ovome odmah će obavještavati bana i povremeno podnosiće i opširnije izveštaje, u kojima će izložiti sve što je od opšteg značaja i interesa.« (Zbornik zakona, uredbi i naredbi, sv. VI i VII, br. 58—81, Zagreb, srpanj-kolovoz 1929, str. 988).

Zakon o unutrašnjoj upravi donesen je 19. lipnja 1929. U njemu su izvršene neke promjene tijekom 1929. i 1930. godine. Najprije je 19. srpnja 1929. izmijenjen njegov 102 član, a zatim su 9. listopada 1929 — u vezi s formiranjem banovina — unesene izmjene. Tako se npr. u zakonu od 19. lipnja govori o velikom županu, a u ovom od 9. listopada o banu. Zbog toga je u ovdje citirani član isto tako unesena izmjena, pa se sada govori o banu, a ne o velikom županu. Taj zakon o unutrašnjoj upravi dopunjen je još 30. srpnja i 17. listopada 1930, ali se član 47. nije mijenjao.

¹⁷ Ive Vitezić (Vrbnik, 18. VIII 1888. — Zagreb, 17. I 1944.), osnovnu školu polazio u Vrbniku, a gimnaziju u Zagrebu i Senju, gdje je i maturirao. Pravne nauke studirao u Pragu, Beču i Zagrebu, diplomirao u Zagrebu. Po proglašenju mobilizacije 1914. god. upućen je na srpski front. Kratko vrijeme nakon toga dezertirao je iz austrijske vojske i prešao u Srbiju. Zajedno sa srpskom vojskom prešao je Albaniju i došao u Italiju. Tamo se javio u jugoslavenske dobrovoljce i u sastavu II dobrovoljačke divizije upućen je na

Solunski front. Po završetku prvog svjetskog rata službovao je kao upravni činovnik, a kasnije kao sreski načelnik u Crikvenici, Vukovaru, Klanjcu, Grubišnom Polju, Udbini, Sremskoj Mitrovici, Vinkovcima, Krku i Varaždinu. God. 1939. premješten je u Zagreb kao banski savjetnik, i na ovom položaju ostaje sve do kapitulacije stare Jugoslavije. Početkom okupacije premješten je na rad u računarski dvor, te je u ovoj službi ostao do smrti. (Podaci dipl. ing. Dušana Vitezića iz Zagreba — sina spomenutog Ive — na kojima naj-ljepše zahvaljujemo).

Ive Vitezić je iz stare vrbničke obitelji. U njoj se ističe dr Dinko Vitezić, stric spomenutog Iva, najvažnija ličnost iz povijesti otoka Krka u 19. st., narodni preporoditelj i jedan od vođa hrvatskog političkog života u Istri i na Kvarnerskim otocima od 1873. god. dalje. Vidi literaturu o njemu: Petar Strčić, *Pisma Dinka Vitezića Vatroslavu Jagiću (1891—1893)*, Vjesnik Histo-rijskog arhiva u Rijeci i Pazinu XI—XII, Rijeka 1966—1967, str. 203, bilj. 1.

¹⁸ Vidi bilj. 2.

¹⁹ Ovo je bilo naročito aktualno 1934. godine u vezi s hapšenjem krčkih komunista, iako ih sreski načelnik ne spominje (B. Janjatović — P. Strčić, *O komunističkom*, n. dj.).

²⁰ Prije 1918. i poslije 1945. godine — Punat.

²¹ Isto.

²² Banovinske.

²³ Sv. Vid Dubašnjanski.

²⁴ Punat.

²⁵ Usp. Pravilnik od 4. X 1930. o upotrebi narodne snage za gradnju i uzdržavanje nedržavnih puteva na području banske uprave Savske banovine, donesen na temelju čl. 46 Zakona o nedržavnim putevima (Narodne novine, XCVI, 234, Zagreb 10. X 1930), te Pravilnik o upotrebi narodne snage u Savs-koj banovini od 11. IV 1930. (za gradnju i održavanje banovinskih i općinskih puteva (Narodne novine, XCVI, 90, Zagreb 17. IV 1930).

²⁶ Punat.

²⁷ Isto.

²⁸ Potcrtano u izvorniku.

²⁹ Punat.

³⁰ Potcrtano u izvorniku.

³¹ Poduzeće sa sjedištem u tadašnjem Sušaku, a utemeljeno 1922. godine.

³² Punat.

³³ Potcrtano u izvorniku.

³⁴ Punat.

³⁵ Isto.

³⁶ Tvornica obuće u Borovu osnovana čehoslovačkim kapitalom.

³⁷ Tradicija potrošačkih i drugih zadruga na otoku Krku bila je duga. Najznačajniju, Kotarsku gospodarsku zadrugu, osnovao je Dinko Vitezić 1885. godine (Fran Barbalić, *Narodna borba u Istri od 1870. do 1915. go-dine. Prema bilješkama iz »Naše Sloge«*. Građa za noviju povijest Hrvatske JAZU 1, Zagreb 1952, str. 46. Usp i Petar Strčić, *Dinko Vitezić i ribar-stvo uz istočnu obalu Jadrana u drugoj polovini XIX stoljeća*. Jadranski zbor-nik VI, Rijeka—Pula 1966, str. 362—363; isti, *Pokušaj uzgoja kamenica u prošlom stoljeću u Puntu na otoku Krku*, Jurina i Franina, Kalendar za 1966, Rijeka 1965, str. 118; isti, *Krčka gospodarska zadruga 1894. i radnički pokret. Za pravilniji pristup proučavanju povijesti*. Novi list, XXII, 127, Rijeka, 31. V 1968, str. 6).

³⁸ Punat.

³⁹ Zakon o radnjama, na koji se ovdje misli, donesen je 5. listopada 1931. godine (Službene novine, br. 62—LXXXI, Beograd 9. XI 1931. str. 1077). Sreski

je načelnik ovdje mislio vjerojatno na stav (3) iz Uvodnih naređenja ovog zakona koji glasi: »Ukoliko ovim Zakonom nije izričito drukčije naređeno njegova se naređenja neće primjenjivati na privredne zadruge ako svoj rad ograniče samo na svoje zadruge, ne dele dobit, ne daju tantijeme članovima upravnog i nadzornog odbora i ako se njihove rezerve ni u kom slučaju ne mogu podeliti među zadrugare i na udele ne plaćaju uopšte ili plaćaju samo ograničeni interes, koji ne prekoračuje 6^{0/0}« (Zbirka zakona i uredba, sv. X, br. 289—300, Zagreb, oktobar 1931, str. 1235).

⁴⁰ Punať.

⁴¹ Isto.

^{41a} Danas: Hotel »Dražica«.

⁴² Središnji uredi za osiguranje radnika (SUZOR) osnovani su na temelju člana 313. Financijskog zakona za 1928/29. godinu. Tim je članom bilo predviđeno da za sprovođenje osiguranja radnika — u slučaju nesreće, iznemoglosti, starosti i smrti — budu nadležni SUZOR-i za cijelo područje Kraljevine SHS, a za slučaj bolesti radnike su imali osigurati Okružni uredi za osiguranje radnika (OUZOR) (Zbornik zakona, uredbi i naredbi, sv. V, br. 33—34, Zagreb, svibanj 1928, str. 501).

⁴³ Punať.

⁴⁴ Sreski načelnik Ive Vitezić je, vjerojatno, namjerno prešutio hapšenje desetak komunista te pomagača i simpatizera s otoka Krka (posebno iz Punta i Dobrinjštine) tijekom 1934. i njihovo upućivanje u sušački i ogulinski zatvor (usp. B. Janjatović — P. Strčić, *O komunističkom*, n. dj.; isti, *Hreljinski svibanj. Komunistički pokret u Hrvatskom primorju i Ogulinski proces*, Dometi MH, II, 11, Rijeka, studeni 1969, str. 76—79.).

⁴⁵ Ovo je standardna fraza koja se upotrebljavala u odnosu na kralja Aleksandra Karađorđevića; u vrijeme kada je izvještaj pisan, kralj je već bio Petar II, a regent Pavle Karađorđević.

S ovime je Vitezić očito pretjerao, jer, kasnije u ovome izvještaju ne potvrđuje sasvim ono što je tu iznio.

⁴⁶ Usp. Ivan Skomerž a, *Govor gluhima!* Rukopis u Sjevernojadranskom institutu JAZU, Rijeka; Šime Županović, *Naše ribarstvo od propasti Mletačke Republike do 1941. godine*. Pomorski zbornik povodom 20-godišnjice Dana mornarice i pomorstva Jugoslavije 1942—1962, I, Institut za historiju i ekonomske nauke u Zadru, Zagreb 1962, str. 433 i dalje; Milovan Zoričić, *Teritorijalno more s osvrtom na otvoreno i unutarne more, vanjski pojas i pitanje kontinentalne ravnine*, JAZU 45, Zagreb 1953, str. 216.

⁴⁷ O »općenarodnoj žalosti« u Kraljevini Jugoslaviji za Aleksandrom Karađorđevićem pisano je tada mnogo. Usp. npr. izdanje *Naša javnost o Kralju Mučeniku*, Zagreb 1935, u kojem se spominju i neki Krčani.

⁴⁸ Aleksandar Karađorđević ubijen je 9. listopada 1934. god. u Marseillesu. Usp. o tome Ferdo Čulinović, *Jugoslavija između dva rata*, II, Histo-rijski institut JAZU, 2, Zagreb 1961, str. 61 i dalje.

⁴⁹ Zakon o opštinama donesen je 14. ožujka 1933. godine (Službene novine, br. 85—XXVI od 15. IV 1933), a stupio je na snagu 60 dana nakon objavljivanja.

⁵⁰ Ban dr Ivo Perović dobio je naredbu 3. IX 1933. god. pod Pov. II Br. 4210 da se 8. X 1933. god. održe redovni izbori za općinske odbornike u svim općinama Savske banovine (Službeni list, XCIX, 202, Zagreb 4 IX 1933).

⁵¹ Bansko je vijeće donijelo odluku 12. VIII 1933. god. o sastavu kandidat-skih lista, o sastavu i radu biračkih odbora i o postupku kod glasanja za izbor općinskih odbornika u Savskoj banovini (Službeni list Kr. banske uprave Savske banovine, XCIX, 191, Zagreb 22. VIII 1933, str. 7—9). Uredbu je objavio ban Ivo Perović 20. VIII 1933. Pov. II br. 4023. Po toj je uredbi u općinama s preko 4 000 stanovnika trebalo 60 predlagača da se istakne jedna lista, a u mjestima do 4 000 stanovnika bilo je potrebno 40 predlagača.

⁵² Punať.

⁵³ Po čl. 28. Zakona o opštinama ovaj banovinski liječnik nije mogao biti predsjednik općine. U tom se paragrafu kaže:

»Ne mogu biti odbornici:

1) opštinski službenici dok su u aktivnoj službi;

2) činovnici onih vlasti koje nad Opštinom vode neposredni nadzor. (...)« (Zbirka zakona, n. dj., IV, br. 52—78, travnja 1933, str. 409 i 410). Predsjednikom općine postajao je onaj odbornik koji je bio izabran kao nosilac najjače kandidatske liste.

⁵⁴ Tj. važili su propisi još iz vremena Austro-Ugarske.

⁵⁵ O ovoj krizi usp. bilj. 4.

⁵⁶ Vidi bilj. 2.

⁵⁷ Po čl. 90 Zakona o opštinama imala je općina zadatak da donese statut kojim bi se uredili službenički odnosi u općini i sistematizirala i utvrdila mjesta općinskih službenika. Donošenje statuta bilo je vezano za banovinsku uredbu o općinskim službenicima, koja je imala biti donesena do kraja 1933. godine; u roku od šest mjeseci od dana njenog stupanja na snagu imao se donijeti statut (čl. 85 i 145 Zakona o opštinama) (Zbirka zakona, n. dj., IV, 52—78, travanj 1933).

⁵⁸ O J. Kirinčiću usp. P. Strčić, *Otok Krk*, n. dj., str. 95. Tu stoji da je J. Kirinčić imao »5 razreda javne gimnazije na Sušaku« i da se prijavio Kotarskom odboru Narodnog vijeća SHS u Krku s molbom da ga se primi u službu. Da li je on bio izabran od naroda na velikoj skupštini — nije se moglo ustanoviti.

⁵⁹ Isto, str. 134, 135, 142.

⁶⁰ Izabran je bio Josip Gržetić-Franelčić iz Krasa.

⁶¹ Po Zakonu o nazivu i podeli Kraljevine na upravna područja od 3. listopada 1929. godine Jugoslavija je bila podijeljena na devet banovina. Na području današnje SR Hrvatske — uglavnom — bile su Savska i Primorska banovina. Otok Krk pripadao je Savskoj banovini (Zbornik zakona, n. dj., XI i XII, 84—107, studeni-prosinac 1929).

⁶² Podvučeno u izvorniku. Usp. i bilj. 5.

⁶³ Morbili — dječja bolest: ospice, dobrac.

⁶⁴ Erizipel — crveni vjetar, crvenica, vrbanac, plamenac.

⁶⁵ Varicela — dječja bolest: kozice, vodene ospice, vodene kozice.

⁶⁶ Zarazna kronična oboljenja jedne membrane oka.

⁶⁷ Pumat.

⁶⁸ Čini se da su na Krku bili slijedeći liječnici: u gradu Krku Otmar Brovet, Amedeo Cobau i Vlada Stanić, u Dobrinju Frane Volarić, u Puntu Ilija Mažuran, u Baški Zdenka Čermakova i Vinko Kirinčić, u Malinskoj Slavko Pančić i u Omišlju Franjo Kumbatović.

⁶⁹ Ivan Žic u Krku i Pravdoslav Maračić u Baški.

⁷⁰ Pavle Ljutić.

⁷¹ Pumat.

⁷² Vidi bilj. 42.

⁷³ Usp. Vjekoslav Štefanić, *Historijski podaci o srednjoj školi u Krku. Prigodom desete godišnjice državne realne gimnazije u Krku*. Izvještaj Realne gimnazije u Krku za god. 1930—31, Zagreb 1931.

⁷⁴ Pumat.

⁷⁵ Usp. Pumat, n. dj., i bilj. 19.

⁷⁶ Tromjesečje.

⁷⁷ Pomoću ribice gambuzije likvidirani su ogromni rojevi komaraca na otoku Krku, a time je nestala i malarija.

⁷⁸ Pumat.

⁷⁹ Isto.

⁸⁰ Isto.

⁸¹ Isto.

⁸² Tako je napisano u izvorniku.

⁸³ Opštinski.

⁸⁴ Punat.

⁸⁵ Općinski.

⁸⁶ Punat.

⁸⁷ Kraljevske.

⁸⁸ Zakonom od 20. II 1930. god. bili su izrađeni propisi o uređenju bujica (Službene novine, br. 48—XVII od 1. III 1930, str. 415). Taj je zakon dopunjen Pravilnikom od 7. III 1931. za izvršenje Zakona od 20. II 1930. o uređenju bujica (Službene novine, br. 101—XXX od 7. V 1931, str. 643).

⁸⁹ Zakon o lovu donesen je 5. XII 1931. godine, a dopunjen je Uredbom od 7. II 1935. (Uredba od 7. II 1935. kojom se regulišu odnosi lova, obzirom na propise čl. 3, 8, 11, 17, 22, 24, 37, 39, 75, 84, 92 i 108 Zakona o lovu od 5. XII 1931).

⁹⁰ Taj je zakon donesen 5. prosinca 1929. godine (Službene novine, br. 289—CXIX od 9. XII 1929, str. 2159—12176). Vitezić misli na čl. 130 toga zakona, koji glasi: »Upravna opština dužna je krajem svakoga meseca izdati školskoj blagajni najmanje jednu dvanaestinu od odobrenog školskog budžeta. U slučaju neizvršenja, kažnjavaju se po žalbi upravitelja škole predsednik i blagajnik uprave opštine sa po 200 dinara u korist Državnog školskog fonda, uz uvećanje kazne u svakom ponovljenom slučaju sa po 50%. Ovu kaznu izriče i izvršuje sreski načelnik u roku od 20 dana sledećeg meseca. Za nevršenje ove dužnosti optužice sreskog načelnika Ministar prosvete po čl. 129 alineja 2 tačka 1 i 10 i čl. 149 Zakona o unutrašnjoj upravi«. Vitezić je vjerovatno mislio na slijedeće ranije zakone: Zakon od 23. srpnja 1919. o izmenama i dopunama u Zakonu od 19. aprila 1904. o narodnim školama (Službene novine, br. 86 od 26. VIII 1919), Zakon o narodnim školama od 5. decembra 1929. (Službene novine, br. 289—CXIX od 9. decembra 1929, str. 2159), Zakon o izmenama i dopunama od 7. jula 1930. u Zakonu o narodnim školama od 5. decembra 1929. (Službene novine, br. 155—LVIII od 11. jula 1930, str. 1479), Zakon o izmenama i dopunama od 29. decembra 1930. u Zakonu o narodnim školama od 5. decembra 1929. (Službene novine, br. 300—CV od 30. XII 1930, str. 2319).

⁹¹ Mjesnim.

⁹² Član 84. Zakona o narodnim školama od 5. XII 1929. glasi:

»Svi nastavnici državnih narodnih škola su državni činovnici i imaju položaj i sva prava državnih činovnika po Zakonu o činovnicima i ostalim službenicima građanskog reda od 31 jula 1923. godine, ukoliko ovim Zakonom nije drukčije određeno. Svi državni nastavnici narodnih škola imaju pravo na stan, odnosno stanarinu, po čl. 23 i čl. 29. ovog Zakona, kao i na ogrev po selima.

Učiteljica udata za neučitelja ne može dobiti stan u naturi.«

Po čl. 23, stav 3 toga zakona trebalo je dati ogrjev onima koji su stanovali u školskoj zgradi, a po čl. 29 škola je morala imati u blizini glavne zgrade onoliko stanova koliko ima posebnih odjeljenja ili općina mora plaćati stanarinu ukoliko ne može osigurati stan. Tim je članom ujedno određena i visina stanarine ovisno o tome gdje se škola nalazi — da li u velikom gradu ili u gradiću ili u selu.

⁹³ U vrijeme diktature kralja Aleksandra režim je idejom o unitarističkom jugoslavenstvu zaoštrio nacionalno pitanje u Jugoslaviji. I iz ovoga se vidi kako je to u praksi izgledalo: Boduli su jednostavno proglašeni Jugoslavenima.

⁹⁴ Zakon o verskoj nastavi u narodnim, građanskim, srednjim i učiteljskim školama u Kraljevini Jugoslaviji donesen je 23. rujna 1933. (Službene novine, br. 237—LXIX od 17. oktobra 1933, str. 1233). Čl. 2. tog zakona glasi:

»Versku nastavu u narodnim i građanskim školama kod pripadnika svoje vere vrše stalni veroučitelji, mesni sveštenici ili njihovi duhovni zamenici. Mesne sveštenike ili njihove zamenike predlaže nadležna verska vlast banskim upravama radi imenovanja ili razrešenja. Sveštenicima ili njihovim zamenicima može opština dodeliti izvesnu nagradu.

Versku nastavu u srednjim i učiteljskim školama kod pripadnika svoje vere izvode lica koja imaju propisane kvalifikacije po Zakonu o srednjim i po Zakonu o učiteljskim školama.

Nadležna verska vlast za nastavnike veronauka daje saglasnost pri postavljenju.« (Zbirka zakona, n. dj., IX, 190—230, rujan 1933, str. 1079).

⁹⁵ Vidi bilj. 73.

⁹⁶ Zakonom od 5. XII 1929. godine osnovan je »Soko kraljevine Jugoslavije.« Istim zakonom su ukinute organizacije »Jugoslavenski Soko«, »Hrvatski soko«, »Orao« i »Srpski soko« koje su pored sportskog značaja imale i značenje patriotskih organizacija u doba Austro-Ugarske (npr. »Hrvatski soko«). Osnivanjem »višeške organizacije« pod imenom »Soko kraljevine Jugoslavije« išlo se za propagiranjem unitarističkog jugoslovenstva (Usp. Soko, Mala enciklopedija Prosvete, sv. 2, Beograd 1959, str. 583 i 584).

⁹⁷ »Jadranska straža« je organizacija koja je okupljala i omladinu. Osnovana je 1922. god. u Splitu. Pravi ciljevi te organizacije bili su odvracanje radnika i mornara od revolucionarnog radničkog pokreta i podvrgavanje buržoaciji. (Bilješka 55 u II tomu Istorijskog arhiva KPJ, Beograd 1950, str. 479).

⁹⁸ »Narodna obrana« je organizacija koje je pod vidom kulturnog djelovanja zapravo djelovanja u ovo vrijeme u smislu unitarističkog jugoslovenstva, (Istorijski arhiv KPJ II, Beograd 1950, bilj. 55, str. 479).

⁹⁹ U službenom listu od 8. XI 1933, br. 256, str. 5, stoji da je Jugoslavenska matica organizacija »koja se brine za one naše sunarodnjake, koji su morali da napuste svoju rodnu grudu Istru.« Osnovana je 1920. god. u Splitu. Usp. Spomen-knjiga Jugoslavenske matice u Splitu prigodom proslave prve 10-godišnjice (1920—1930), Split 1930.

¹⁰⁰ Josip.

¹⁰¹ Misli se na doba do 1929. godine. Te je godine uvođenjem Aleksandrove diktature zabranjen rad svim građanskim strankama.

¹⁰² Žig, latinica i ćirilica.

¹⁰³ Latinica i ćirilica.

¹⁰⁴ Žig, latinica i ćirilica.

¹⁰⁵ Latinica i ćirilica.

Riassunto

RELAZIONE DEL PRESIDENTE DEL DISTRETTO DI VEGLIA IVO VITEZIĆ DEL 15 GENNAIO 1935

Il presidente del distretto dell'isola di Veglia, Ivan Vitezić, inviò il 15 gennaio 1935 una relazione sulla situazione dell'isola alla Regia direzione della Banovina della Sava, sezione amministrativa di Zagabria. Sebbene il documento si limita formalmente allo stato delle cose dell'anno 1934, il suo compilatore descrive in realtà anche la situazione degli anni precedenti; il Vitezić ritenne opportuno farlo in quando era divenuto capo distrettuale a Veglia appena nel maggio 1934. Dal suo rapporto si vede che i guai dell'isola sono stati movimenti e avvenimenti politici di alcun rilievo; la situazione economica.

Dalla relazione del Vitezić si vede che l'amministrazione nel distretto lascia a desiderare; le comunicazioni stradali nell'isola sono relativamente buone, ma grazie alla cura della popolazione che le mantiene; le comunicazioni marittime con la vicina terraferma sono deficienti; commercio e artigianato scarsamente sviluppati; si fanno sforzi per lo sviluppo del turismo ritenuto uno dei più importanti «settori economici su quest'isola»; »nel corso dell'anno non ci sono stati movimenti e avvenimenti politici di alcun rilievo»; la situazione economica e finanziaria dei Comuni è cattiva; la creazione del nuovo confine di stato e la crisi economica hanno aggravato la difficile situazione economica della popolazione; la situazione dell'agricoltura, nonostante il suolo carsico, potrebbe migliorare solo con interventi statali: eguale la situazione del patrimonio zootecnico; bisogna dedicare maggiore attenzione ai boschi esistenti e al rimboschimento dei terreni carsici e brulli, mettere ordine nel settore della caccia e promuoverla; dedicare particolare attenzione all'istruzione poiché la rete scolastica è ristretta. Si propongono anche determinati provvedimenti, grazie ai quali dovrebbe migliorare la situazione generale sull'isola. Unica lode: la gendarmeria e gli altri servizi di polizia funzionano bene; si ha cura anche della salute degli Isolani.

La relazione del presidente distrettuale dimostra che la situazione sull'isola è disastrosa, e questo è al tempo stesso il quadro fallimentare del regime, della pluriennale dittatura di re Alessandro Karadordević. Stando al rapporto, alle proposte, richieste e preghiere del capo distrettuale, il regime si curava poco di migliorare la cattiva situazione dell'isola sul piano economico e in altri campi. Oltre a ciò, Veglia era stata per lungo tempo sotto l'occupazione italiana dopo la fine della II guerra mondiale, per diventare quindi zona di confine, tagliata dal suo ambiente naturale, nel quale rientrano le altre isole del Quarnero, Fiume e l'Istria che erano stati annessi dall'Italia.

A giudicare sempre dal rapporto del Vitezić si potrebbe concludere che le condizioni politiche sull'isola fossero favorevoli, ovvero tali da soddisfare il regime. Il capo distrettuale sottolinea constatemente la lealtà degli Isolani al regime; tuttavia egli non riferisce l'esatta disposizione d'animo della popolazione. Infatti, proprio in seguito alla grave situazione economica, lo scontento della popolazione aumentava di giorno in giorno. A Veglia comparse anche il movimento comunista. I comunisti e i simpatizzanti del Partito comunista della Jugoslavia vennero scoperti e arrestati nel corso del 1934, ma di questo il capo distrettuale tace nel suo rapporto. In verità, la fedeltà al regime degli Isolani che il Vitezić sottolinea era la fedeltà dei funzionari, e nemmeno di tutti i funzionari statali. Un tanto va sottolineato perchè propria alle fine di quell'anno, il 9 ottobre 1934, venne assassinato a Marsiglia il re Alessandro e non era ancora cessato il termine del cordoglio nazionale ufficiale.

Lo scritto che qui si pubblica è un contributo per illuminare un recente periodo poco noto nella storia di Veglia. Esso vuole colmare una parte del grande vuoto nelle conoscenze dell'isola fra le due guerre.

Traduzione Giacomo Scotti

**KRČKI
ZBORNIK**

1

**KRK
1970**

KRČKI ZBORNIK

POVIJESNOG DRUŠTVA OTOKA KRKA
PODRUŽNICE POVIJESNOG DRUŠTVA HRVATSKE

SVEZAK 1

Urednički odbor:

dr BRANKO FUČIĆ

PETAR STRČIĆ (glavni urednik)

dr NIKOLA ŠPANJOL

RIKARD ŽIĆ

RUDOLF ŽIĆ

Ovaj je svezak uredio:

PETAR STRČIĆ

Nacrt korica:

dr BRANKO FUČIĆ